

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2024.

SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2025.

Sadržaj

POKRATE.	3
1 UVOD	4
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	7
2.1 Osobna prava	8
2.1.1 Statusna prava	8
2.1.2 Pravo na privatnost	9
2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	10
2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi	11
2.1.3.2 Uzdržavanje	12
2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	12
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice	13
2.3 Obrazovna prava	13
2.4 Zdravstvena prava	14
2.5 Socijalna i ekonomska prava	15
2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme	16
2.7 Pravosudno-zaštitna prava	16
2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka	16
2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe	17
2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom	18
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja	18
2.9 Diskriminacija	20
2.10 Ostala prava i nenadležnost	20
3 DJEČJE SUDJELOVANJE	20
3.1 Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+	20
3.2 Susreti s djecom	21
4 IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	21
4.1 Djeca pripadnici nacionalnih manjina	21
4.2 Djeca s problemima u ponašanju	21
4.3 Djeca čiji su roditelji u zatvoru	22
4.4 Djeca i mediji	23
4.5 Djeca u digitalnom okruženju	23
4.6 Djeca i umjetna inteligencija	23
4.7 Djeca koja se bave sportom	24
4.8 Djeca u pokretu	24
4.9 Prava djece koja žive na otocima	25
5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE	25
6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI	26
7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	26
7.1 Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	26
7.2 Dostupnost obiteljskih odjela na općinskim sudovima	27
8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	27
9 OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE	28
10 MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI	28
11 OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA	28
12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE	29
13 ZAKLJUČAK	29

POKRATE

CARNET	Hrvatska akademska i istraživačka mreža
COPE	Children of Prisoners Europe
CPUZ	Centar za pružanje usluga u zajednici
CPP	EU Children's Participation Platform
DIP	Državno izborno povjerenstvo
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
EU	Europska unija
FM16+	Forum mladih 16+
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
MMS	Mreža mladih savjetnika
MPUDT	Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije
MRMSOSP	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravstva
MZOM	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
OIB	Osobni identifikacijski broj
PU HZSR	Područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad
PUP	Problemi u ponašanju
RH	Republika Hrvatska
TUR	Teškoće u razvoju
UI	Umjetna inteligencija
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
UZSP	Uprava za zatvorski sustav i probaciju
VEM	Vijeće za elektroničke medije
ZOOSŠ	Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi
ZSM	Zakon o sudovima za mladež
ZSS	Zakon o socijalnoj skrbi

Autorica crteža na naslovnici ovog Izvješća o radu je Karmen Rohaček, učenica 4. razreda Osnovne škole Podmurvice, Rijeka. Crtež je nastao u sklopu natječaja Foruma za slobodu odgoja „Oboji svijet 2023.“, kojim se potiče dječja kreativnost i umjetničko izražavanje u području stvaranja inkluzivne školske klime te poštivanja i uvažavanja različitosti među grupama i pojedincima.

1 UVOD

Unatoč brojnim izazovima i tragičnim događajima koji su dodatno naglasili potrebu za jačanjem sustava podrške najmlađim članovima društva, 2024. godinu moramo sagledati u cjelini kako bi iz nje svi, a posebno mi koji radimo s djecom i za djecu, izvukli ključne pouke za izgradnju učinkovitijeg sustava ostvarivanja i zaštite dječjih prava. Dvadeset drugo Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu donosi sveobuhvatan pregled naših aktivnosti tijekom 2024. godine te prikazuje trenutno stanje dječjih prava, ističući postignute pomake i identificirajući izazove koji zahtijevaju daljnje djelovanje. U skladu s odredbama *Zakona o pravobranitelju za djecu*, ovo Izvješće podnosimo Hrvatskom saboru kako bismo predstavili ostvarene aktivnosti, preuzete inicijative i ukazali na ključne probleme te smjer njihovog rješavanja.

Kao i prethodnih godina, naš rad temelji se, između ostalog, na dijalogu s djecom i mladima, redovitim susretima te aktivnoj suradnji s našim savjetodavnim tijelima – sada već šeste generacije Mreže mladih savjetnika i druge generacije Foruma mladih 16+. Njihova nam je perspektiva od neizmjerne važnosti u boljem razumijevanju stvarnih potreba i izazova s kojima se djeca i mladi danas suočavaju.

Djeca nam ukazuju na prioritetna područja u kojima očekuju više od relevantnih institucija zaduženih za njihovu dobrobit: zaštitu od svih oblika nasilja, pravovremenu zdravstvenu zaštitu s uslugama dostupnim bez dugog čekanja, očuvanje mentalnog zdravlja, smanjenje stresa uzrokovanog preopterećenošću školskim obavezama, obrazovanje usmjereno na razvoj životnih vještina, osiguravanje kvalitetne školske prehrane, unaprjeđenje rada Vijeća učenika te povećanje mogućnosti za dječje sudjelovanje.

Nažalost, 2024. godinu obilježili su traumatski događaji koji su istaknuli kritične praznine u našem sustavu zaštite djece. Brojni slučajevi nasilja u obiteljima, vrtićima, školama, trgovine djecom te vršnjačkog i drugog nasilja u virtualnom svijetu, uključujući i ono najteže - gubitak dječjih života - potvrđuju koliko je hitno osigurati dodatnu podršku, osobito u području unaprjeđenja uvjeta života i zaštite sigurnosti djece, mentalnog zdravlja, preventivnih programa, kao i podršku djeci i mladima s problemima u ponašanju. Posljednji dani ove godine zavili su zemlju u crno zbog gubitka života djeteta i stradanja u školi koja bi trebala biti izvor sigurnosti, što nas je sve dodatno potreslo te nas žurno poziva na daljnja neophodna ulaganja u sustav zaštite djece.

Tijekom 2024. godine zaprimili smo 2 424 nove prijave o kršenjima prava djece, što je za 11 % više u odnosu na godinu prije, dok smo istovremeno nastavili rad na 2 058 predmeta iz prethodnih razdoblja. Bilježimo rast broja prijava u području zdravstvenih prava, zaštite djece od nasilja i zanemarivanja te obrazovnih prava, dok smo ih u području pravosudnih prava i roditeljske skrbi zaprimili nešto manje u odnosu na prethodnu godinu. Porast prijava ukazuje i na to da su roditelji, stručnjaci i djeca sve svjesniji postojanja mehanizama zaštite prava djeteta, no istovremeno obvezuje na potrebu njihovog jačanja i sustavan rad na njihovoj učinkovitosti.

Osim kvantitativnih pokazatelja našeg rada, u Izvješću se bavimo i pitanjima koja se odnose na kvalitetu i učinkovitost u zaštiti prava djeteta - poput eskalirajućih problema u komunikaciji i odnosima između roditelja i obrazovnih institucija, sporosti u donošenju odluka koje se odnose na djecu u brojnim sustavima, neodgovarajućeg praćenja strateških planova te izostanka evaluacije politika za djecu. To su samo neki od brojnih izazova s kojima se susrećemo u ostvarivanju dječjih prava u Hrvatskoj i o kojima možete više doznati u Izvješću.

U fokusu našeg rada bilo je i sudjelovanje u postupcima donošenja ili izmjene ukupno 29 normativnih aktivnosti, dok smo kroz pojedine aktivnosti uputili ukupno 80 konkretnih prijedloga zaštite i unaprjeđenja položaja djece, od kojih posebno izdvajamo tri strateška dokumenta i dva protokola važna za zaštitu djece od nasilja. Obišli smo ukupno 77 ustanova te drugih mjesta na kojima djeca organizirano borave te smo se susreli s 906 djece.

Također smo uputili 65 preporuka, upozorenja ili priopćenja nadležnim tijelima, od čega je nešto više od polovice prihvaćeno (58 %), dok za devet preporuka nemamo povratne informacije. Unatoč zabrinutosti zbog pada u prihvaćanju naših preporuka u odnosu na 2023., nastavljamo se još intenzivnije zalagati za prava djece i njihov najbolji interes.

Zbog opširnosti izvješća, u tekstu smo koristili pokrate koje su objašnjene na početku, a riječi i izrazi korišteni u tekstu jednako se odnose na ženski i muški rod.

Osim prikaza aktivnosti pravobraniteljice za djecu, ovo Izvješće poziva sve dionike – institucije, stručnjake, roditelje i širu zajednicu – na zajednički rad u izgradnji sigurnijeg, poticajnijeg i pravednijeg okruženja za svako dijete. Samo zajedničkim i suradničkim djelovanjem možemo osigurati da svako dijete u Hrvatskoj raste i razvija se u okruženju koje istinski prepoznaje, razumije i štiti njegova prava.

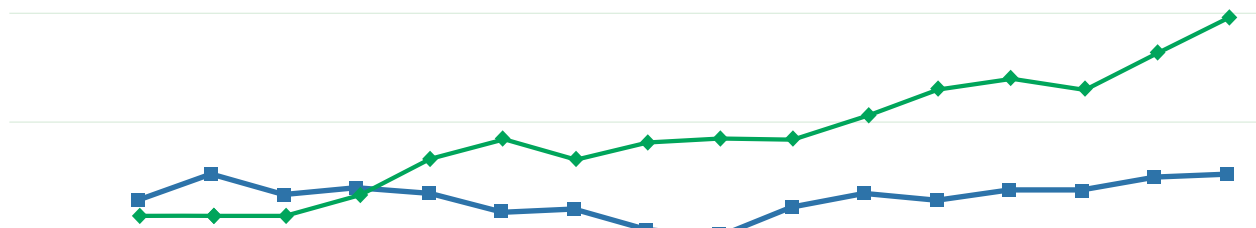
Zahvaljujem svima, a osobito svom timu u Uredu pravobranitelja za djecu, na predanosti u ostvarivanju ovog važnog cilja.

Nadam se da će ovo Izvješće pridonijeti izgradnji još kvalitetnijeg sustava podrške svakom djetetu i cilju da svako dijete u Hrvatskoj ostvari svoja prava i uvjete za cjelovit razvoj.

Pravobraniteljica za djecu

Helenca Pirnat Dragičević, dipl. iur.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece (DP) i drugih predmeta u radu (DPR) 2009. – 2024.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
DP	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183	2424
DPR	1167	1350	1205	1253	1223	1090	1092	956	929	1125	1215	1158	1226	1230	1316	1344

Prijave pojedinačnih povreda prava djece 2009. – 2024.

PRIJAVE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Osobna prava	625	687	636	753	701	742	702	711	726	690	737	772	825	826	943	1055
Prava djece kao članova društvene zajednice	13	11	6	11	11	12	12	29	29	38	32	28	40	31	62	90
Obrazovna prava	187	153	159	161	262	273	239	296	310	318	391	492	478	421	524	593
Zdravstvena prava	35	21	25	28	107	257	184	161	155	173	137	162	172	141	97	170
Socijalna prava	48	29	43	42	55	60	42	39	41	45	46	62	48	52	53	50
Ekonomska prava	55	72	79	93	90	77	77	87	89	68	74	72	77	82	80	64
Kulturna prava	11	10	8	19	26	22	37	23	32	39	34	36	30	50	38	43
Pravosudno-zaštitna prava	33	38	55	61	81	62	67	96	97	72	81	115	141	139	197	150
Sigurnost i zaštita djece	12	12	15	13	25	26	36	51	31	81	130	116	121	121	137	143
Diskriminacija	3	3	6	16	25	24	20	18	20	38	42	35	49	31	28	37
Nenadležnost	22	19	16	26	42	38	39	41	42	21	29	32	20	37	23	28
Ostalo	6	4	6	5	11	2	1	6	1	5	8	1	3	1	1	1
UKUPNO	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183	2424

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE

Tijekom 2024. zaprimili smo 2 424 prijave, pritužbe, upita i zahtjeva vezane za pojedinačne povrede prava djece. Uz to, postupali smo u 2 058 aktivnih predmeta prenesenih iz prethodnih godina, uglavnom zbog složenosti i specifičnosti materije te potrebe za dugotrajnim praćenjem rada institucija i njihove učinkovitosti u rješavanju zahtjevnih zadataka. Najveći broj predmeta odnosio se na područje osobnih prava.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece u 2024.

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj zaprimljenih predmeta u 2024.	Broj djece	Grupa djece
Osobna prava - ukupno	915	1055	1565	84
Prava djece kao članova društvene zajednice	20	90	119	28
Obrazovna prava	607	593	508	129
Zdravstvena prava	81	170	191	19
Socijalna prava	37	50	68	5
Ekonomska prava	93	64	97	10
Kulturna prava	50	43	34	24
Pravosudno-zaštitna prava	117	150	179	9
Sigurnost i zaštita djece	101	143	136	54
Diskriminacija	23	37	34	6
Nenadležnost	14	28	25	3
Ostala prava	/	1	1	/
UKUPNO	2058	2424	2957	371

Prijave se odnose na 1 410 dječaka, 1 100 djevojčica te 76 djece za koju spol nije iskazan. Prijavama je obuhvaćeno i 371 grupa djece, najčešće u području obrazovanja (razredni odjeli ili svi učenici obrazovne ustanove). Također, prijavljene su i grupe djece u vrtićima, sportskim klubovima, ustanovama socijalne skrbi i odgojnim ustanovama, kao i djeca koja su stanovnici određenih naselja ili dijela naselja, korisnici pojedinih društvenih mreža te druge skupine djece, ovisno o problematici i mogućoj ugrozi njihovih prava. Ove grupe djece razlikuju se prema dobnoj strukturi, veličini grupe te mogućoj ugroženosti i povredi prava.

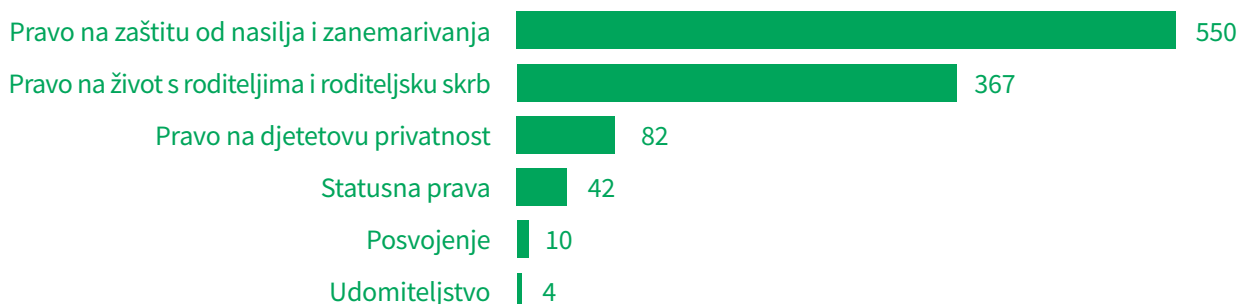
Najveći broj prijavi (1 328) podnijeli su roditelji (majke u 875, očevi u 305 slučajeva te oba roditelja zajedno u 148 slučajeva). Zatim slijede prijave institucija, najčešće su to obrazovne institucije, škole i dječji vrtići koji traže savjet i preporuku za postupanje ili prijavljuju povrede prava djece zamjećujući zanemarivanje skrbi o djetetu ili sumnjajući na nasilno ponašanje u obitelji. Škole nam također prijavljuju slučajeve seksualnog nasilja nad djetetom, na što ih obvezuje *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*.

Tijekom godine nam se obratio još uvijek mali broj djece (32 osobna obraćanja). Djeca su nam se javljala kada su bila žrtve kaznenog djela silovanja, odnosno zlostavljanja od strane jednog roditelja ili njegova partnera, kao i nasilja u školi. Djeca su nas pitala kome se mogu obratiti s pritužbom na nastavnike te su izražavala nezadovoljstvo postavljanjem videonadzora u školi. Prituživala su se na sadržaj sudskih odluka o upućivanju u odgojne ustanove, odnosno na dugotrajnost postupka njihovog izvršenja. Djeca su iskazivala želju da se iz CPUZ-a vrate roditeljima, a obraćala su nam se i djeca tražeći pomoć u postupcima odbijanja vize za boravak u RH.

Obraćali su nam se i bake i djedovi, drugi djetetovi srodnici, susjedi, anonimni prijavitelji i drugi, a u 115 slučajeva postupanje smo započeli na vlastitu inicijativu, najčešće na temelju napisa u medijima.

2.1 Osobna prava

Prijave povreda osobnih prava djece prema području povrede u 2024.

Najveći broj prijavi u području povreda osobnih prava djece (1 055) odnosio se na pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (550) te na pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb (367). Po brojnosti slijede povrede prava na privatnost (82) i povrede statusnih prava djece (42). Ostale povrede osobnih prava djece bile su zastupljene u manjem broju te su se odnosile na posvojenje (10) i udomiteljstvo (4).

Pravo na život - Prema posljednjim podacima HZJZ-a, u posljednjih deset godina u Hrvatskoj je od ozljeda umrlo 602 djece do 19 godina, što prosječno iznosi 60 djece godišnje. Vodeći vanjski uzroci smrti bile su prometne nesreće, smrti, samoubojstva te utapanja. Smrtnost uslijed gušenja iznosila je 3 %. Prema izvješću Centra za kontrolu otrovanja za 2022. zabilježeno je 2 889 slučajeva otrovanja djece. Vodeći uzroci hospitalizacija djece zbog ozljeda u razdoblju od 2011. do 2021. bili su prometne nesreće i padovi. U 2022. zabilježeno je 2 515 hospitalizacija uzrokovanih prometnim nesrećama te 1 831 zbog padova.

Nažalost, i u 2024. bilježimo **brojna stradanja djece u prometu**. Prema podacima MUP-a u 2024. u prometnim nesrećama poginulo je 13 djece (dok je u 2023. smrtno stradalo 21 djetete). Od toga su četiri djeteta stradala kao vozači, šest kao putnici u vozilima i troje kao pješaci.

Prema podacima Hrabrog telefona najčešći razlog poziva u 2024. bio je povezan s psihosocijalnim teškoćama i mentalnim zdravljem (35%). Najveći broj poziva odnosio se na samoozljeđivanje (41%), suicidalnost (34%), tjeskobu i strah (13%) te depresivnost (12%), kao i napadaje panike (12%).

Vrlo je važno postojanje telefonske linije za pomoć djeci, koja im može pružiti trenutnu psihološku pomoć u kriznoj situaciji. Međutim, briga za mentalno zdravlje djece mora biti dugoročna, sustavna i kontinuirana.

Kako bi djeca mogla u punom obimu ostvarivati svoja prava, uključujući i osobna prava zajamčena UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta, UN-ov Odbor za prava djeteta započeo je 2024. izradu *Općeg komentara br. 27. o pravima djece na pristup pravdi i učinkovitim pravnim lijekovima* koji će državama pružiti smjernice za osnaživanje djece kao nositelja ovih prava, kao i za poduzimanje odgovarajućih zakonodavnih, upravnih i drugih radnji u svrhu ostvarivanja prava djece na pristup pravdi i učinkovitim pravnim lijekovima. Tijekom 2025. nastaviti ćemo aktivno sudjelovati u ovom procesu, a donošenje Općeg komentara se očekuje u prvoj polovici 2026.

2.1.1 Statusna prava

U 2024. godini primili smo 42 prijave koje se odnose na statusna prava djece.

Djeca hrvatskih državljana rođena u inozemstvu nailaze na poteškoće pri upisu u maticu rođenih u Republici Hrvatskoj zbog nevaljalog rodnog lista ili zbog toga što ga ne posjeduju. Zbog dugotrajnosti i zahtjevnosti postupka pribave izvoda iz matice rođenih u drugim državama, koji je nužan za regulaciju statusa u RH, djeca nemaju OIB i nailaze na poteškoće u ostvarivanju pojedinih prava. Pratili smo slučaj djeteta rođenog

u inozemstvu koje su nadležna tijela RH, unatoč postojanju izvataka iz matice rođenih izdanog u zemlji rođenja, odbila upisati u maticu rođenih i u knjigu državljana RH, iz razloga što je dijete začeto postupkom medicinski potpomognute oplodnje uz donaciju jajne stanice i rođeno od surogat majke, a kao jedini roditelj u matičnim knjigama upisan je otac djeteta. Nakon trogodišnjeg sudske postupka, tijekom kojeg je djetetu bilo onemogućeno stjecanje statusnih i svih drugih prava, Visoki upravni sud Republike Hrvatske potvrdio je odluku Upravnog suda o upisu djeteta u maticu rođenih s podacima o ocu i s hrvatskom nacionalnošću. Pratili smo i slučaj djeteta rođenog u inozemstvu, upisanog u matičnim knjigama RH i u zemlji rođenja s različitim osobnim imenima i podacima o ocu. Iako se radi o pogrešno upisanim podacima u matici, koji bi trebali podlijegati usklađivanju s inozemnim javnim ispravama, odnosno naknadnom ispravku, nadležno upravno tijelo stranke upućuje u sudski postupak osporavanja oćinstva.

Statusna prava djece stranaca - Roditelji djece stranog državljanstva nerijetko se suoćavaju s problemima u reguliranju statusnih prava svoje djece, najćešće prava na reguliranje boravišnog statusa i s njime povezanog prava na zdravstvenu zaštitu i drugih prava koja proizlaze iz prava na zakoniti boravak u Hrvatskoj. I dalje je sporan važeći propis koji ne osigurava mogućnost da djeca automatizmom slijede boravišni status svojih roditelja. U odnosu na izdavanje odobrenja stranim državljanima za privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji, pozdravljamo izmjene *Zakona o strancima* kojima se propisuje iznimka kada se dozvoljava spajanje obitelji za maloljetno dijete i prije roka od godinu dana. U cilju pružanja jednakog standarda zdravstvene zaštite djeci na privremenom boravku u RH, inicirali smo izmjenu propisa u cilju izjednaćavanja dostupnosti zdravstvene zaštite za svu djecu, neovisno o financijskom statusu njihovih roditelja.

Roditelji ćija su **djeca hrvatskog državljanstva** najćešće se pritućuju na ostvarivanje statusnih prava djece u slučaju konfliktnih odnosa roditelja. **Pravo djeteta na prebivalište** ćesto se narušava kod prekida obiteljske zajednice i sukoba roditelja koji ne uspijevaju suglasno odlučiti o mjestu djetetovog prebivališća. Onemogućavanje prijave prebivališća utjeće na ostvarivanje drugih prava djeteta, poput upisa u vrtić ili školu. Iako pozitivni propisi omogućuju prijavu djeteta na adresu stanovanja roditelja s kojim dijete živi, uz suglasnost HZSR-a, u praksi neki PU HZSR-i nisu skloni davanju suglasnosti, već roditelje upućuju na sudski postupak koji može dugo trajati. U pojedinim slučajevima bilježimo pozitivnu praksu, gdje je HZSR podrćao zahtjev roditelja za promjenom prebivališća djeteta, uzevši u obzir obiteljsku situaciju, nedostatak suradnje drugog roditelja i prikladnost novih stambenih uvjeta.

2.1.2 Pravo na privatnost

U 2024. godini postupali smo u 82 pojedinaćna slućaja povrede prava djeteta na privatnost te u još 11 prijava povreda drugih prava (osobnih, obrazovnih, pravosudnih ili participativnih prava djece) u kojima se istodobno ukazivalo i na povredu privatnosti djece. Pored toga, postupali smo u deset predmeta koji su se odnosili na opće inicijative u području zaštite privatnosti djece te upite, obavijesti i traćenje savjeta o zaštiti privatnosti djece. Najviše prijava (34) odnosilo se na privatnost djece u medijima, uključujući društvene mreće, zatim u institucijama, na ostalim mjestima te u obitelji. Prijave su se većinom odnosile na izvješćavanje medija o slučajevima koji su uključivali djecu, a u kojima su objavljeni podaci pomoću kojih je moguće oćkriti njihov identitet, objavu fotografija/snimaka djeteta bez suglasnosti roditelja, snimanje i fotografranje lokalnih politićara s djecom u sklopu izbornih kampanja i snimanje priloga s djecom koja se nalaze u ranjivoj situaciji.

Povodom održavanja izbora za zastupnike u Hrvatskom saboru i Europskom parlamentu u 2024. godini, Državnom izbornom povjerenstvu (DIP) uputili smo **priopćenje o potrebi zaštite prava djece u izbornim kampanjama**¹, koje je DIP objavio na svojim mrećnim stranicama.

Pritućbe nam i dalje ukazuju na nućnost podizanja svijesti o ranjivosti djece te o načelu minimalnog izlaganja djece javnosti u svrhu zaštite njihove privatnosti – kroz javne kampanje, sustavno i kontinuirano educiranje stručnjaka u raznim područjima, kao i samih roditelja i djece.

1 <https://dijete.hr/hr/djeca-nisu-ukras-poruka-pravobraniteljice-za-djecu-povodom-parlamentarnih-izbora-i-izbora-hrvatskih-predstavnik-a-u-europskom-parlamentu/>

2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

U području obiteljskih odnosa, koje se u užem smislu odnosi na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, u 2024. godini zabilježili smo 367 različitih pisanih obraćanja. Radi se o pritužbama i upitima vezanim uz problematiku ostvarivanja roditeljske skrbi, roditeljskih sporova, izricanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece te poteškoća u ostvarivanju djetetovog prava na uzdržavanje.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi – Iako se dio obraćanja odnosi na traženje informacija o postupcima i nadležnostima u situaciji razvoda braka ili prekida obiteljske zajednice, u većem dijelu prijava ukazuje se na postupke drugog roditelja prema djetetu ili pak prema roditelju-pritužitelju. Osim sporova o ostvarivanju skrbi o djetetu, vrlo često se prijavljuje nasilno i zanemarujuće ponašanje, a pritužuje se i na pojedine segmente sustava, primarno HZSR-a, ali i sudova, policije, sudskih vještaka, posebnih skrbnika ili voditelja mjera. U proteklom periodu pratili smo niz slučajeva visoko-konfliktnih razvoda, u kojima je dijete nerijetko izloženo manipulativnim postupcima jednog ili oba roditelja.

Dojma smo da sustav još uvijek nema odgovarajuće mehanizme niti za pravodobno prepoznavanje manipulacije niti za njeno žurno sprječavanje. Ima i onih slučajeva u kojima dijete može samo osjećati otpor prema susretima s roditeljem koji proizlazi iz negativnog iskustva, osjećaja nepravde, nezadovoljstva ili razočarenja postupcima tog roditelja. Svi ovi slučajevi zahtijevaju brižljivu i sveobuhvatnu stručnu procjenu djetetovog najboljeg interesa, a djeca i cijela obitelj trebaju podršku i stručnu pomoć.

Sustav obiteljsko-pravne zaštite koji čine institucije iz različitih resora, unatoč tekućim i provedenim reformama, i dalje pokazuje niz slabosti. Očekujemo jačanje i ekipiranje HZSR-a kao ključnog dionika u zaštiti osobnih prava i dobrobiti djece, ali i bolju umreženost institucija te njihovu suradnju na pojedinačnim slučajevima. Dugotrajnost postupaka negativno utječe na položaj i prava djece koja odrastaju u obiteljima u kojima su prisutni konflikti. Roditeljima i djeci treba biti olakšan pristup obiteljskom sudovanju, koje mora biti brzo i učinkovito (uz redovito korištenje mogućnosti izricanja privremenih mjera). U svakom smislu potrebno je jačati kapacitete sustava i njihov autoritet te osigurati dostupnost savjetovaništa i drugih stručnjaka (uključujući i stručnjake u području zaštite mentalnog zdravlja) koji mogu djeci i obiteljima pružiti podršku i pomoć.

Ograničavanje prava na roditeljsku skrb - Tijekom 2024. godine postupali smo u 68 predmeta koji su se odnosili na ograničavanje ili oduzimanje roditeljima prava na roditeljsku skrb.

Najveći broj prijava uputili su nam roditelji. Najčešće su izražavali nezadovoljstvo zbog izdvajanja djece iz obitelji, navodeći da su im djeca „oduzeta“ bez valjanog razloga. Međutim, izvješća PU HZSR-a potvrđuju da se u svim slučajevima radilo o djeci koja su bila izložena neadekvatnim životnim uvjetima, zanemarivanju osnovnih potreba te nesuradnji roditelja s institucijama uključenima u skrb o djeci, čak i unatoč izrečenim mjerama obiteljsko-pravne zaštite. Stoga su procjene o potrebi izdvajanja djece bile opravdane.

Zbog brojnih obaveza i nedovoljnog broja stručnih djelatnika u PU HZSR-ima, roditelji se, nakon izdvajanja djece, rijetko uključuju u savjetodavni rad i aktivnosti usmjerene na promjenu štetnih ponašanja, rješavanje obiteljske problematike te otklanjanje čimbenika koji doprinose visokom razvojnem riziku za sigurnost i psihofizički razvoj djeteta, što doprinosi dugotrajnom zadržavanju djece u ustanovama i udomiteljskim obiteljima.

I dalje nas zabrinjavaju situacije u kojima, kada PU HZSR-i uoče rizik za odrastanje djece u obitelji, zbog nedostatka smještajnih kapaciteta ne predlažu njihovo izdvajanje, već se oslanjaju na mjere obiteljsko-pravne zaštite koje često nisu dovoljne za adekvatnu zaštitu djece.

Pratili smo i slučajeve u kojima su djeci, zbog ugroze života, zdravlja i dobrobiti, sukladno ZSS-u pružene usluge smještaja u kriznim situacijama. I dalje uočavamo značajne poteškoće sustava u osiguravanju adekvatne skrbi za djecu s PUP-om, što je primarno povezano s nedostatkom smještajnih kapaciteta za ovu skupinu djece. Dodatni problem predstavljaju zakašnjele procjene njihovih specifičnih potreba u situacijama

kada se ta djeca žurnom mjerom izdvajaju i smještaju u ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (najčešće kroz uslugu kriznog smještaja), zbog višemjesečnog čekanja na postupak stacionarne opservacije.

Vezano uz **lišenje prava na roditeljsku skrb**, prijave se odnose na nezadovoljstvo roditelja donesenom sudskom odlukom. Kroz kontakte s djelatnicima ustanova koje skrbe o djeci, često smo obaviješteni o dugotrajnosti postupaka, što direktno utječe na stvaranje predujeta za trajno zbrinjavanje djece.

2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Skrb za ovu skupinu djece u Hrvatskoj nije zadovoljavajuća. I dalje prevelik broj djece živi u ustanovama, kvaliteta udomiteljske skrbi nije ujednačena, a istovremeno brojna djeca zbog nedostatnih smještajnih kapaciteta i dalje žive u ugrožavajućem obiteljskom okruženju.

Prema podacima dobivenim u *Istraživanju o kretanju broja djece i mladih na smještaju, boravku i organiziranom stanovanju u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u centrima za pružanje usluga u zajednici* na dan 31. prosinca 2024. u ustanovama je bilo 941 dijete, od kojih 576 na smještaju i 365 u organiziranom stanovanju. S obzirom na veliku potrebu za smještajem djece u alternativnu skrb, ovo bi povećanje broja djece u ustanovama, u odnosu na prethodne godine, bilo i veće da kapaciteti nisu popunjani. I dalje nema mjesta u ustanovama i udomiteljskim obiteljima za prijem djece, a unatoč nastojanjima stručnjaka socijalne skrbi da promoviraju udomiteljsku skrb, nema povećanog interesa za bavljenje udomiteljstvom. Posljedica je velik broj djece koja ostaju živjeti u ugrožavajućim uvjetima u biološkim obiteljima, prekapacitiranim ustanovama i udomiteljskim obiteljima.

Zabrinjavajuća je situacija sa smještajem djece mlađe od sedam godina, kojih u ustanovama ima 285. Upravo je njihov smještaj u ustanovama štetan za njihov daljnji razvoj, a istovremeno nije dobar zbog ograničenih prostornih uvjeta u kojima žive. Prema podacima stručnjaka iz sustava socijalne skrbi nema udomiteljskih obitelji u koje bi se smjestila djeca niske kronološke dobi, stoga je potrebno dodatno otvaranje novih smještajnih kapaciteta. Istovremeno, zbunjujući je podatak HZSR-a da je na dan 31. prosinca 2024. bilo 250 slobodnih mjesta u udomiteljskim obiteljima, a stručni djelatnici istovremeno navode da ne mogu realizirati smještaj, ili pak djeca u udomiteljskim obiteljima budu smještena kao prekobrojna, što je u suprotnosti sa *Zakonom o udomiteljstvu*.

S obzirom na učestala obraćanja stručnjaka koji skrbe o dobrobiti djece, smatramo da su nužna dodatna zapošljavanja u sustavu socijalne skrbi te daljnji razvoj kvalitetnih usluga i intervencija za obitelji koje svojim postupcima ugrožavaju razvoj i prava djeteta. Nadalje, u cilju prevencije izdvajanja, potrebno je osigurati dodatan broj stručnjaka koji su educirani za pružanje stručne pomoći i podrške onim obiteljima čija su djeca privremeno povjerena drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji.

Nedostatni smještajni kapaciteti samo su dio problema s kojim se u sustavu socijalne skrbi susreću djeca korisnici usluga, udomitelji i stručnjaci koji rade na poslovima obiteljsko-pravne zaštite u PU HZSR-ima i ustanovama. Osim upitne primjerenosti smještaja djetetovim potrebama, zabrinjava kvaliteta usluga koje su dostupne djeci u alternativnoj skrbi, što je vezano uz nedostatan broj stručnih djelatnika u ustanovama i PU HZSR-ima, nejednaka dostupnost socijalnih usluga svoj djeci, kao i neujednačeno postupanje djelatnika ustanova. Smještaj djece uglavnom se realizira prema kriteriju slobodnog mjesta, a ne prema stručnoj i sveobuhvatnoj procjeni potreba djeteta kako bi pružatelj usluga mogao adekvatno odgovoriti na njegove potrebe. „Uparivanje“ djeteta i udomitelja se ne provodi, iako znamo da je važno za osiguranje smještaja sukladno djetetovim potrebama i izradu odgovarajućeg individualnog plana promjena za dijete, kako bi se osigurali pozitivni ishodi te prevenirao prekid udomiteljske skrbi.

U području zaštite dječjih prava vezanih uz **posvojenje** postupali smo u deset predmeta, od kojih se dio odnosio na udomitelje koji ne iskazuju interes za posvajanjem udomljenog djeteta, ali istovremeno aktivno opstruiraju proces pripreme djeteta za posvojenje i ostvarivanje osobnih odnosa s najprikladnijim

potencijalnim posvojiteljem. Unatoč pritužbama na dugotrajnost postupka stvaranja uvjeta za upis u registar potencijalnih posvojitelja, stava smo da bi, radi zaštite najboljeg interesa djece, a ne posvojitelja, trebalo produljiti stručnu pripremu potencijalnih posvojitelja u cilju njihovog osnaživanja putem dodatnog stjecanja vještina i znanja potrebnih za odgovornu i zahtjevnju ulogu posvojitelja, kao i radi boljeg razumijevanja potreba posvojene djece. Time bi se djelomično prevenirale situacije da posvojitelji, čija očekivanja dolaskom djeteta u obitelj nisu ostvarena, zatraže „vraćanje“ djeteta u ustanovu.

2.1.3.2 Uzdržavanje

Tijekom 2024. primili smo 27 pisanih obraćanja vezana uz temu uzdržavanja i 19 telefonskih obraćanja stranaka. Stranke u svojim obraćanjima najčešće iznose pritužbu na roditelja neplatišu, a posebno su ogorčeni u onim situacijama kada taj roditelj namjerno izbjegava svoju obvezu skrbiti o vlastitom djetetu i kada ni na druge načine ne skrbi o djetetovim potrebama. Međutim, pritužbe često uključuju i nezadovoljstvo funkcioniranjem jedne ili više nadležnih institucija, odnosno segmenata sustava za zaštitu prava djeteta.

U pritužbama vezanim uz **parnični postupak** stranke redovito ističu dugotrajnost postupaka, nedonošenje privremenih mjera te druge zamjerke na rad sudaca. I dalje uočavamo otežanu poziciju djece koja zbog **radne nesposobnosti roditelja** ne uspijevaju ishoditi ovršnu ispravu za uzdržavanje te na taj način ostaju trajno zaklinuta za doprinos drugog roditelja.

Najbrojnija kategorija pritužbi u području uzdržavanja ove se godine odnosi na **ovršni postupak**. U tim slučajevima stranke se, radi ovrhe na novčanim sredstvima, obraćaju Financijskoj agenciji (FINA), no ovrha ne uspijeva - uglavnom zbog nedostatka sredstava na računu. S obzirom na to da kažnjavanje zatvorskom kaznom ne doprinosi namirenju djetetovih životnih potreba, odnosno realizaciji prava na uzdržavanje, već ga i otežava, i dalje smatramo da je u okviru kazneno-pravnog sudovanja potrebno osigurati efikasnije mehanizme zaštite prava djece na uzdržavanje. To uključuje korištenje alternativne zakonske mogućnosti - primjerice, izricanje posebne obveze ispunjavanja obveze uzdržavanja uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju koja se izriče uz uvjetnu osudu.

Tijekom 2024. sudjelovali smo u e-Savjetovanju o *Prijedlogu zakona o privremenom uzdržavanju*, u kojem smo pozdravili pozitivne izmjene u pogledu visine i trajanja isplate te iznijeli niz drugih primjedbi i prijedloga. *Zakon*, kojim je stvarna nadležnost za priznavanje prava prešla na Agenciju za osiguranje radničkih tražbina, donesen je krajem 2024., a početkom 2025. stupio na snagu.

2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja

U 2024. zaprimili smo 550 prijava **nasilnog i zanemarujućeg ponašanja** prema djeci, što je 40 % više nego u 2023. Od toga se 434 prijava odnosilo na nasilje, a 96 prijava na zanemarivanje. Primili smo i 61 prijavu koje se odnose na **spolno iskorištavanje i zloupotrebu djece**. Najveći broj prijava (289) odnosi se na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, što je gotovo 60 % više u odnosu na 2023. Slijedi nasilje u obitelji (96) s porastom za oko 50 % te ostalo nasilje (58). Na zanemarivanje se odnosi ukupno 96 prijava, od toga 91 prijava za zanemarivanje u obitelji, a pet u institucijama. Primili smo i 184 telefonska poziva zbog nasilja nad djecom te 39 poziva zbog zanemarivanja djece. Nasilje nad djecom je još uvijek česta pojava u našem društvu, što upućuje na potrebu osnaživanja i razvijanja preventivnih aktivnosti u zajednici, posebice na razini univerzalne prevencije i zaštite mentalnog zdravlja. Potrebno je i odlučnije djelovati u slučajevima nasilja odraslih nad djecom, ali i nad odraslim osobama te svako nasilje strože sankcionirati, čime društvo šalje jasnu poruku o neprihvatljivosti i kažnjivosti bilo kojeg oblika nasilja u zajednici.

Nasilje i zanemarivanje u obitelji - Ured je tijekom 2024. zaprimio 96 prijava o kršenju prava djece na zaštitu od nasilja u obitelji, kojima je bilo obuhvaćeno 160 djece. Najčešće su prijavitelji bile majke. Iskazani broj ne predstavlja stvarne razmjere ovog problema, jer velik broj građana slučajeve obiteljskog nasilja ne prijavljuju nama već drugim nadležnim institucijama. Najveći se broj prijava odnosio na višestruko i psi-

hičko nasilje u obitelji nad djecom. Prijave višestrukog nasilja najčešće upućuju roditelji koji kontinuirano preispituju kvalitetu roditeljske skrbi drugog roditelja, koji nemaju zadovoljavajuću međusobnu komunikaciju i koji ne mogu postići dogovor o sadržajima roditeljske skrbi. Postupali smo i po prijavama **tjelesnog kažnjavanja djece** u obitelji. Iako se takvo ponašanje smatra nasilnim, ponižavajućim i kažnjivim, neki ga roditelji i bliski srodnici i dalje primjenjuju. O **zanemarivanju skrbi** o djeci primili smo 91 prijavu, od kojih su najbrojnije one koje se odnose na sveobuhvatno zanemarivanje (zdravlja, školovanja i odgoja djece). Najčešće su prijave roditelja koji se međusobno optužuju za zanemarivanje cjelokupne skrbi o djetetu, iza čega stoje nerazriješeni partnerski odnosi, a u značajnom broju te su prijave neutemeljene.

Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama - Od 289 prijava za nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, njih 24 se odnosi na nasilje u vrtiću (devet prijava na nasilje djelatnika, jedna na nasilje druge odrasle osobe, a 14 za nasilje među djecom). Na nasilje u osnovnoj i srednjoj školi odnosi se 265 prijava, što je porast od gotovo 60 % u odnosu na godinu ranije. Na **vršnjačko nasilje u školama** odnosi se **210 prijava**, što je **oko 44 % više nego u prošloj godini**, a **52 prijave** odnose se na **nasilje odraslih osoba u školi** (49 za nasilje nastavnika i drugih djelatnika te tri prijave za nasilje roditelja i drugih osoba), što predstavlja **porast od oko 147 % u odnosu na prošlu godinu**. Iako prijave Uredu nisu pokazatelj stvarnog stanja, jer je riječ o obraćanju institucija i građana od kojih pojedina nisu utemeljena, zabrinjava porast pritužbi za vršnjačko nasilje. Zabrinjava i porast prijava za nasilje odraslih osoba nad djecom u školi, što pokazuje određeni trend koji je potrebno istražiti te unaprijediti ovo područje zaštite djece. Prijave za vršnjačko nasilje odnose se na fizičko i verbalno te na seksualno uznemiravanje, a često se odvija i u virtualnom svijetu. Odgojno-obrazovni sustav još uvijek nema sustavni i strukturirani stručni odgovor na vršnjačko nasilje i na druge oblike problema u ponašanju djece u školama. Ni preventivne aktivnosti nisu svugdje jednako zastupljene, stoga je nužno pojačano ulagati u njihovo osnaživanje i unaprjeđivanje.

Primili smo i više prijava za **zanemarivanje i nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje** vršnjaka i odraslih osoba nad djecom koje se odnose na domove socijalne skrbi (sadašnji CPUZ-i), sportske klubove, javni prijevoz, nasilje na javnim površinama i objektima te na nasilje policijskih službenika, svećenika i susjeda.

2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice

Primili smo 90 prijava, od čega se 35 odnosi na povredu prava djeteta, a 55 se odnosi na prijave djece na naš javno objavljeni *Natječaj za izbor nove generacije Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu i Forum mladih 16+*.

Najčešće su nam se obraćali odrasli radi **zaštite djece od potencijalno štetnih informacija**. Samo u tri slučaja prijave su se odnosile na **pravo na participaciju djece koja su sposobna oblikovati mišljenje u obiteljsko-pravnim pitanjima, u školi i na drugim mjestima**, a upravo to je u suštini koncepta djeteta kao nositelja prava i aktivnog člana zajednice. Jednu od te tri prijave su podnijela djeca.

Pravo djeteta na sudjelovanje/participaciju za dijete mora biti **smisleno, poticajno, dobrovoljno i sigurno** i treba ga ostvarivati u svim okruženjima i situacijama u kojima odrasta, razvija se i uči. Pritom dijete mora biti zaštićeno od manipulacije, prisile i od toga da ga se koristi kao dekoraciju. Djeca u tom procesu moraju biti zaštićena i od neprimjerenih i potencijalno povređujućih poruka i reakcija odraslih na njihova iznesena mišljenja. Potrebna je sustavna edukacija stručnjaka koji rade s djecom o provedbi toga prava, ali i podizanje razine svijesti i informiranosti djece o participativnim pravima.

2.3 Obrazovna prava²

U 2024. godini postupali smo prema 593 pojedinačne prijave povreda prava djece u području odgoja i

² U trenutku pripreme ovog Izješća nismo dobili podatke Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za 2024. godinu.

obrazovanja, što je za 69 prijava više nego prethodne godine, što upućuje na trend povećanja prijava u ovom području. Prijavama je bilo obuhvaćeno 508 djece i 129 grupa djece (odgojno-obrazovnih skupina, razreda ili ustanova). U odnosu na razine obrazovanja, kao i prethodnih godina, najveći broj prijava zaprimljen je za osnovnoškolsko obrazovanje, zatim područje predškolskog odgoja i obrazovanja, a najmanje za srednjoškolsko obrazovanje. Porast bilježimo posebno kod prijava vezanih za predškolski odgoj i obrazovanje. Zaprimali smo i 213 pojedinačnih prijava povreda prava djece s teškoćama u razvoju (TUR) za područje obrazovanja.

U najvećem broju slučajeva podnositelji pritužbi su majke (281), potom institucije (116), a sama djeca obratila su nam se samo u osam slučajeva. Kao i prethodnih godina, najviše prijava (179) je iz Grada Zagreba, za 128 prijava županija je nepoznata, a potom, kao i prethodnih godina, po broju prijava slijedi Splitsko-dalmatinska županija (55).

Pojedinačne prijave povreda prava djece u odgoju i obrazovanju odnosile su se na: dostupnost odgoja i obrazovanja, sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete, kadrovske uvjete te programe i sadržaje, međusobne odnose roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova, primjereno obrazovanje djece s TUR-om i primjereno obrazovanje darovite djece.

Zbog trenda porasta pritužbi u ovom području, na temelju svih prikupljenih informacija, a s ciljem prikaza stanja prava djece i povreda dječjih prava u području odgoja i obrazovanja, organizirali smo tri stručna skupa na temu „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“. Skupovima smo obuhvatili teme povreda prava djece u području odgoja i obrazovanja, participacije djece u školi, izazova u odgojno-obrazovnom uključivanju djece s TUR-om te pojavnost vršnjačkog nasilja. Sudionicima smo prezentirali preporuke pravobraniteljice za djecu koje za cilj imaju cjelovitu i pravovremenu zaštitu dječjih prava, a osobit naglasak bio je na ulozi odgojno-obrazovnih djelatnika u zaštiti prava djece.

2.4 Zdravstvena prava

Postupali smo u povodu 170 pojedinačnih prijava, uputili osam preporuka, sudjelovali u dvije normativne aktivnosti i obišli dvije zdravstvene ustanove. Na sastancima i događanjima su dominirale teme vezane uz zaštitu mentalnog zdravlja djece, pedijatrijsku palijativnu skrb, prevenciju ovisnosti, stanje uhranjenosti djece i cijepjenje.

Primljene prijave i obavijesti odnosile su se na otežanu dostupnost zdravstvenih usluga djeci, osobito zdravstvene skrbi pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i ortodonata, dugo čekanje na ostvarivanje zdravstvene usluge, zaštitu zdravlja djece s TUR-om i djece – stranaca, nezadovoljstvo roditelja rješenjima HZZO-a o ostvarivanju prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja, nezadovoljstvo roditelja komunikacijom i odnosom zdravstvenih radnika prema njima i djeci. Odgovarali smo na upite o obveznom cijepjenju djece, osobito predškolaca. Reagirali smo na pravila jedne zdravstvene ustanove kojima se neutemeljeno ograničava boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkog liječenja. Postupali smo na temelju obavijesti o otežanoj dostupnosti pojedinih lijekova i pomagala djeci s rijetkim i kroničnim bolestima.

Rješenje kvalitetnije **zaštite mentalnog zdravlja djece** vidimo u organizaciji dostupne stručne podrške i pomoći djeci na svim razinama, ovisno o procjeni njihovih potreba, složenosti stručnih intervencija i razini stručnosti pružatelja pomoći i podrške. Posebnu pažnju treba pokloniti radu na mijenjanju ponašanja i uklanjanju uzroka teškoća mentalnoga zdravlja djece i mladih, onih na koje kao odrasli i društvo imamo utjecaj.

U slučaju nedostatnog broja liječnika pojedinih specijalizacija (pedijatri, ortodonti) mora se pronaći sustavan i transparentan način da se djetetu osigura temeljno pravo na zdravstvenu zaštitu, o kojemu roditelji trebaju biti pravodobno obaviješteni.

U pogledu **cijepljenja djece** obveznim cjepivima, kao i u pogledu cijepljenja protiv HPV-a, potrebno je intenzivno raditi na cjelovitom informiranju roditelja o koristima cijepljenja, u čemu najvažniju ulogu imaju pedijatri, obiteljski liječnici, školski liječnici i stručnjaci iz svih zavoda za javno zdravstvo. Važno je provoditi javnozdravstvene i medijske kampanje, te kroz odgojno-obrazovni sustav trajno provoditi preventivne programe i snažnije utjecati i na djecu, i na roditelje, kako bi se pridonijelo razvoju zdravih životnih navika, očuvanju zdravlja djece i prevenciji ovisničkih ponašanja.

2.5 Socijalna i ekonomska prava

Dječje siromaštvo - Država je dužna pomoći djeci u izlasku iz siromaštva kada roditelji to nisu u mogućnosti. Dječje siromaštvo nije dovoljno promatrati statistički, jer stvarni primjeri ukazuju na njegov utjecaj na djetetovo zdravlje, razvoj kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i drugih vještina, obiteljski stres, školski uspjeh i drugo. Posljedice dječjeg siromaštva definiraju i mogućnosti u odrasloj dobi pa djeca vrlo često odrastaju u odrasle sličnih životnih prilika, što potvrđuje da je izlazak iz začaranog kruga siromaštva težak.

Socijalna prava - Primili smo 50 pritužbi na kršenje socijalnih prava djece. Najviše ih se odnosilo na doplatu za djecu, pravo na rad u skraćenom vremenu radi njege djeteta s TUR-om, roditeljne i roditeljske potpore, obiteljsku mirovinu, osobnu invalidninu, pravo na status roditelja njegovatelja, pravo na dopust za njegu djeteta, pravo na jednokratnu pomoć, doplatu za pomoć i njegu te na ostala prava iz sustava socijalne skrbi. Unatoč napretku, s obzirom na još uvijek velik broj djece i obitelji koji obuhvaća te osjetljivost njihovih problema, ovaj bi sustav trebao snažnije i konkretnije osiguravati njihovu zaštitu, socijalnu uključenost te proširiti dostupnost pomoći.

Ekonomska prava - Primili smo 64 pritužbe vezane za kršenje ekonomskih prava djece, od kojih se polovica odnosila na pravo na primjeren životni standard. Ostale su se odnosile na nezakonit rad i zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca, zaštitu imovinskih prava djece, zaštitu djece od neprimjerenog oglašavanja, povrede prava učenika kod učenja temeljenog na radu te ostalo.

Pravo na primjereni životni standard - Socijalno ugrožene obitelji teško podmiruju visoke troškove života (režije, hrana, školovanje, zdravstvene zaštite i dr.), a svaki ih izvanredni trošak dovodi na rub egzistencije te su ovršni postupci svakodnevni stres velikom broju obitelji s djecom. Aktualan je problem stalnog porasta cijena nekretnina i najamnina pa takva ponuda na tržištu ne zadovoljava potrebe niti mogućnosti obitelji s djecom. Mnogi roditelji koji zbog invaliditeta, oboljenja ili gubitka zaposlenja nemaju primanja, kao i oni koji primaju premalu naknadu za rad, ne mogu obitelji priuštiti stan kupnjom niti najmom te ovise o pomoći države – koja izostaje. Stoga je potrebna pomoć države u osiguravanju primjerenog stanovanja svakom djetetu, posebno onome koje živi u siromaštvu.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova - U propisima iz strukovnog obrazovanja i naukovanja zasad nema inspekcije koja bi mogla nadzirati i sankcionirati poslodavce zbog povreda prava učenika. Neuređeno ostaje i neprofesionalno, neetično ili neprimjereno ponašanje prema učenicima na naukovanju. Određena pitanja vezana uz rad učenika putem tzv. učeničkog servisa još uvijek nisu regulirana propisima, primjerice kad poslodavac ne priznaje obavljeni rad pa učenici ostaju bez primitka. U području **umjetničkih, audiovizualnih, promidžbenih, sportskih i sličnih aktivnosti** nedostaju jasna pravila kojima bi se reguliralo sudjelovanje djece, bez obzira na to je li riječ o naplatnom ili nenaplatnom sudjelovanju. U odnosu na **djecu koja prose**, mjere koje poduzimaju policija, sudovi i tijela socijalne skrbi nisu dovoljno učinkovite u zaštiti djece.

Zaštita imovinskih prava djeteta - Postoji bojazan da se imovinska prava djece krše najčešće zbog neupućenosti nekih roditelja u pravne posljedice radnji koje poduzimaju u ime i za račun djece. Također, široko tumačenje pojma vrjednije imovine može u kratkom roku rezultirati nepovratnim gubitkom značajnih sredstava za djecu. Stoga naglašavamo potrebu za kontinuiranim edukacijama stručnih radnika HZSR-a, sudaca i javnih bilježnika, kao i za izradom protokola i smjernica postupanja u ostavinskim i drugim postupcima, kako bi se pravodobno primijenili zaštitni mehanizmi.

Neprimjereno oglašavanje - Djeca postojećim propisima nisu dovoljno zaštićena od potencijalno negativnog utjecaja oglašavanja, posebno zbog ugroženosti njihovog mentalnog zdravlja, lošeg utjecaja na zdrave životne navike, problema pretilosti i ovisnosti. Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se djecu na svim mjestima zaštitilo od izloženosti oglašavanju i dostupnosti igara na sreću, alkohola, energetskih pića, duhanskih i srodnih proizvoda te hrane i pića čija se pretjerana uporaba ne preporučuje. Nadamo se da će Republika Hrvatska adekvatno odgovoriti na izazove i uskladiti potrebu prioritete zaštite djece i mladih izložene različitim izazovima tržišta industrije oglašavanja.

Dječji proračun - Sukladno *Općem komentaru 19. (2016.) o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava*, države stranke trebaju moći pokazati da je u svakoj fazi proračunskog procesa i u svim odlukama o proračunima koje utječu na djecu najbolji interes djeteta imao prednost. Kako bi navedeno bilo moguće, nužno je imati dječji proračun koji omogućuje konstruktivno sudjelovanje djece tijekom cijelog proračunskog procesa, u skladu s općim načelima *Konvencije o pravima djeteta* i proračunskim načelima.

2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme

U 2024. primili smo 43 prijave povreda kulturnih prava, kojih je više u odnosu na prethodnu godinu (38). U ukupnom broju prijava u ovom području ističu se, kao i prijašnjih godina, prijave koje se odnose na zaštitu prava djece sportaša kojih je, također, više nego prošle godine (31 u odnosu na 24 u 2023.). Ostale prijave odnosile su se na potrebu osiguravanja sigurnih i za djecu prilagođenih prostora za igru i slobodno vrijeme, sigurnih uvjeta u obavljanju djelatnosti obrta za čuvanja djece, dostupnih i besplatnih slobodnih aktivnosti za djecu te nadzor nad djelatnostima udruga.

Djelatnost igraonica, dječjih igrališta i drugih prostora za igru neregulirano je područje u pogledu prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta. Već godinama preporučujemo nadležnim tijelima donošenje propisa kojim bi se regulirali ti uvjeti, kao i sustav nadzora prostora za igru, na što smo u više navrata upozorili i Vladu RH, no takav propis još uvijek nije donesen.

2.7 Pravosudno-zaštitna prava

Tijekom 2024. postupali smo u 150 pojedinačnih slučajeva povrede prava djece u pravosudnom postupku koje se odnose na nezadovoljstvo radom i postupanjem policije, djelatnika HZSR-a, posebnih skrbnika i pravosudnih tijela. Riječ je o pritužbama na rad policijskih službenika prilikom obavljanja poslova i ovlasti kod postupanja koja se odnose na djecu ili se odvijaju pred djecom, na rad djelatnika HZSR-a u području obiteljskih odnosa te neodgovarajuću zaštitu djece u obiteljskim postupcima zbog nepravovremenih odluka. Sudski postupci u području kaznenog zakonodavstva traju predugo te dijete žrtva kaznenog djela predugo čeka na ishod postupka, čime se produljuje neizvjesnost i odgađa kvalitetan oporavak. Najboljem interesu djeteta, uz dugotrajnost postupka, štete neusklađenost kaznenih, prekršajnih i obiteljskih odluka te neučinkovitost ovrha. Izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova* u 2022. omogućile su osnivanje **obiteljskih odjela** na općinskim sudovima u sjedištima županijskih sudova, međutim veliki broj područnih ureda, kao i stranaka na području njihove mjesne nadležnosti, susreće se s poteškoćama u pristupu pravosuđu. Potrebno je stvaranje procesnih, tehničkih i kadrovskih uvjeta na obiteljskim odjelima te poticanje kontinuirane edukacije sudaca i stručnih suradnika. **Institut posebnog skrbništva** značajna je karika u zaštiti djece u pravosudnom postupku, međutim, već dulje vrijeme ukazujemo na slabosti tog instituta i na dvojbe oko učinkovitosti, unatoč naporima koji se ulažu u tehničko i kadrovsko unaprjeđenje.

2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka

Prema podacima MUP-a, u 2024. počinjeno je 6 337 kaznenih djela na štetu djece, što je smanjenje za 72 kaznena djela, odnosno 1,13 % u odnosu na 2023. U velikom broju djeca su bila žrtve kaznenih djela

počinjenih u obiteljskom okruženju ili u neposrednoj vezi s obiteljskim odnosima. Prijavljenim kaznenim djelima oštećeno je 6 495 djece, od čega 3 549 u dobi do 14 godina, 1 494 u dobi od 14 do 16 godina i 1 452 u dobi od 16 do 18 godina. Problemi žrtava u pristupu pravosuđu očituju se u sporosti postupka i procesuiranja počinitelja, nedostatku odgovarajućeg tretmana za dijete, nedovoljnoj potpori i zaštiti žrtava te nedostatku informacija i blagim osudama.

Važnost osiguravanja prava na pravosuđe prilagođeno djeci prepoznao je Odbor UN-a za prava djeteta, koji je započeo je proces izrade *Općeg komentara br. 27. uz UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta*, o pravima djece na pristup pravosuđu i učinkovitim pravnim lijekovima. Kako bi se unaprijedio položaj djeteta žrtve, u Hrvatskoj je u tijeku provedba projekta uspostave Barnahus modela, kojemu je cilj u najvećoj mogućoj mjeri smanjiti traumu koju djeca žrtve doživljavaju tijekom sudskih postupaka, okupljanjem relevantnih stručnjaka pod jednim krovom kroz multidisciplinarni i međuagencijski pristup, osiguravajući suradnju i koordinaciju različitih tijela (pravosudnih, socijalnih i zdravstvenih) te cjelovitu uslugu za dijete i obitelj. Pomoć i podrška djetetu žrtvi očituje se i u djelotvornoj pravnoj pomoći, odnosno zastupanju djetetovih interesa tijekom kaznenog postupka. Zagovaramo **donošenje posebnog propisa** koji će razraditi kriterije za određivanje opunomoćenika i vrstu edukacije koja bi bila uvjet za stjecanje kvalifikacije za zastupanje djeteta.

2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Prema podacima MUP-a, u 2024. prijavljeno je 881 kazneno djelo spolne naravi počinjeno na štetu djece. Pravobraniteljica za djecu zaprimila je 60 obavijesti u vezi s pravom djeteta na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe te 61 prijavu koje se odnose na seksualno nasilje. Najviše je bilo obavijesti odgojno-obrazovnih ustanova o primjeni *Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*, jer su one dužne o slučajevima seksualnog nasilja ili uznemiravanja, uz nadležna tijela, obavijestiti i pravobraniteljicu za djecu. Posebno zabrinjavaju prijave **seksualnog nasilja u obitelji** koje rezultiraju kaznenim postupkom. Zgroženi smo slučajevima **seksualnog nasilja** u školi od strane nastavnika ili drugih djelatnika škole te u sportskim klubovima koji moraju biti mjesto na kojem se djeca osjećaju sigurno i zaštićeno, slobodna i motivirana na prijavu takvih ponašanja te bez bojazni na negativne posljedice po djecu. Posebno zabrinjavaju prijave **seksualnog uznemiravanja** učenika u školi od strane nastavnika i drugih djelatnika škole. Izmjenama ZOOSŠ-a u 2023. godini omogućena je suspenzija djelatnika odmah po podnošenju kaznene prijave, što predstavlja znatan napredak u zaštiti djece. Međutim, sankcioniranje počinitelja seksualnog nasilja nad djecom, što uključuje i seksualno uznemiravanje, ne smije se vezati uz kaznenu odgovornost i ishod kaznenog postupka. Škola može provesti disciplinski postupak protiv svakog počinitelja seksualnog uznemiravanja i nasilja i to odmah po zaprimanju prijave, nevezano uz kazneni postupak. Držimo da sankcioniranje za prekršaj seksualnog uznemiravanja treba biti zapreka za rad u školi, što unatoč našim prijedlozima o potrebi dopuna zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi nije slučaj.

Sudska praksa i dalje pokazuje kako se za spolne delikte na štetu djece nerijetko kao sankcija izriče rad za opće dobro te uvjetna osuda. Uz blago kažnjavanje počinitelja, ozbiljan problem vidimo u **duljini trajanja sudskog postupka** te nedostatnom izricanju sigurnosnih mjera. Čekanje na ishod suđenja za dijete može biti vrlo teško iskustvo, a dugotrajni postupci imati negativni učinak na oporavak djeteta i pridonijeti njegovoj dugoročnoj mentalnoj boli. Počinitelji seksualnog nasilja rijetko su uključeni u tretman stručnjaka, a nakon izdržane zatvorske kazne nisu pod nadzorom nadležnih tijela. Blage kazne imaju za posljedicu kratko čuvanje podatka o osuđivanosti u kaznenoj evidenciji i brzi nastup rehabilitacije. Nastupom rehabilitacije osoba se smatra neosuđivanom te provjera kriminalne prošlosti više nije moguća. Počinitelji seksualnih delikata nakon toga mogu raditi u dječjem vrtiću, školi, dječjem domu, mogu postati udomitelji ili posvojiti dijete. I dalje smo stava da bi podatke o osuđenim počiniteljima seksualnog nasilja nad djetetom trebalo trajno čuvati u posebnom registru kako bi im se onemogućio kontakt s djecom. Smatramo važnim **donošenje posebnog propisa** kojim bi se obvezna provjera prethodne osuđivanosti regulirala u svim područjima rada i organiziranih aktivnosti s djecom. Zabrinjava što su počinitelji seksualnog nasilja rijetko uključeni u tretman stručnjaka, a nakon izdržane zatvorske kazne nisu pod nadzorom nadležnih tijela.

Razvojem digitalne tehnologije seksualno nasilje nad djecom širi se i na **digitalni prostor** te djecu izlaže većem riziku od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, dok ujedno postavlja i izazove u prevenciji i procesuiranju tih kaznenih djela. U osiguranju sustavne zaštite djece od seksualnog zlostavljanja važnu ulogu imaju prevencija i edukacija o opasnosti seksualnog nasilja. Preventivni programi ovog sadržaja nisu dio redovitog i obveznog obrazovanja djece te nisu jednako dostupni svojoj djeci pod jednakim uvjetima.

2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Podaci MUP-a o kriminalitetu djece i maloljetnika govore o povećanju broja počinitelja za 11,4 % i broja kaznenih djela za 19,4 % u odnosu na prošlu godinu. I dalje dominiraju imovinska kaznena djela, no podaci upućuju i na učestala nasilna ponašanja djece i mladih te na kaznena djela iz područja spolnosti. Visoko su rangirana i kaznena djela povezana sa zlouporabom droge te s korištenjem interneta. Bilježi se porast prijetnji i lažnih uzbuna. Podaci govore i o brojnim prometnim prekršajima i kaznenim djelima protiv sigurnosti prometa koja su počinila djeca i maloljetnici, ponekad i sa smrtnim ishodom.

Prava djece i maloljetnika³ u sukobu sa zakonom pratili smo putem obraćanja djece, njihovih roditelja i drugih članova obitelji, djelatnika ustanova u kojima se izvršavaju odgojne mjere, odvjetnika te sudaca. Postupali smo i na svoju inicijativu povodom medijskih objava o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja, od kojih su neki ugrozili živote drugih osoba ili doveli do velike materijalne štete. Sudjelovali smo i na sastancima u organizaciji drugih tijela te ostvarili više inicijativa u ostvarivanju prava maloljetnika u sukobu sa zakonom. Obišli smo i istražni zatvor za maloljetnike te neke odgojne ustanove.

Maloljetnici mjeru **istražnog zatvora** i dalje izvršavaju u posebnim zatvorskim jedinicama u zatvorima, jer zatvorene zavodske ustanove, čiji osnutak još od 2011. propisuje ZSM, nisu osnovane. Izostaju i drugi međunarodni i nacionalni standardi za ovu mjeru lišenja slobode. Evidentni su i problemi prilikom upućivanja pojedinih maloljetnika izrazito agresivnog i kriminaliziranog ponašanja od strane suca za mladež na **privremeni smještaj u ustanovu socijalne skrbi** tijekom kaznenog postupka.⁴ Mišljenja smo da u takvim slučajevima individualna procjena maloljetnika nije primjereno učinjena. **Liječenje maloljetnika lišenih slobode** provodi se u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu te nije adaptiran zaseban prostor za maloljetnike kao što je najavljeno prije dvije godine. Uočen je porast broja maloljetnika koji su tijekom kaznenog postupka proglašeni **neubrojivima**, kao i da psihijatrijska **vještačenja** nerijetko obavljaju opći psihijatri koji nisu specijalizirani za djecu i mladež, na što smo upozorili sustav pravosuđa. Posebno imenovani **suci i državni odvjetnici za mladež** rade i predmete općeg kriminaliteta zbog čega djeca i maloljetnici nisu u fokusu. I dalje su prisutne teškoće u radu domova socijalne skrbi u kojima se izvršava **odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu**, a **specijalizirano udomiteljstvo** koje bi zamijenilo upućivanje u odgojnu ustanovu nije razvijeno. Primamo pritužbe koje se odnose na neriješen **postinstitucionalni prihvrat** maloljetnika nakon otpusta iz **odgojnog zavoda** te na nedostatnu psihijatrijsku podršku.

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja

U području zaštite sigurnosti djece zaprimljene su ukupno 143 prijave povreda pojedinačnih prava djece, kojima je obuhvaćeno 136 djece i 54 grupa djece. Najveći broj slučajeva odnosio se na ugroženost i stradavanje djece u prometu (101). Ostale prijave (42) odnosile su se na štetan utjecaj okoliša na zdravlje i druge slučajeve ugrožene sigurnosti djece, kao što su izloženost djece lošoj kvaliteti zraka, štetnim emisijama koje utječu na njihovo zdravlje, mogućim štetnim utjecajima azbesta i prekomjernoj buci. Pratili smo i problematiku nestale djece, boravka stranaca u RH, sigurnost djece na dječjim igralištima i

³ Izraz maloljetnik u našem kaznenom zakonodavstvu odnosi se na kazneno i prekršajno odgovornu djecu počinitelje u dobi od 14 do 18 godina.

⁴ Sukladno čl. 65. Zakona o sudovima za mladež.

u igraonicama, sigurnost djece na uređenim kupalištima te ugroženost djece zbog raznovrsnih utjecaja kao što su kretanje pasa bez nadzora i povodca i stradanje od pirotehničkih sredstva.

Prometna sigurnost djece – U odnosu na stradanje i ugroženost djece u prometu, temeljem informacija MUP-a i građana, postupali smo u 101 pojedinačnom predmetu. Pratili smo i opće pojave, upućivali preporuke i sudjelovali u zakonodavnim inicijativama za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece u području cestovnog prometa, ali i željezničkog i pomorskog prometa.

U prometnim nesrećama u 2024. na hrvatskim je cestama stradalo 1 560 djece (842 putnika, 439 vozača i 279 pješaka). Smrtno je stradalo 13 djece: šestero kao putnici u vozilima, četvero vozača i troje pješaka. Poginula djeca stradala su upravljajući motociklom, osobnim automobilom, biciklom i osobnim prijevoznim sredstvom. Kao putnici poginuli su na motociklu, u osobnom automobilu, teretnom vozilu i na traktoru. Njih 292 zadobilo je teške tjelesne ozljede (135 vozača, 94 putnika, 63 pješaka). Lakše je ozlijeđenih 1 255 (742 putnika, 300 vozača, 213 pješaka).

Potrebno je jačati prometnu kulturu u društvu i preventivne aktivnosti za zaštitu djece, snažnije i učestalije sankcionirati počinitelje za „četiri ubojice u prometu“ (nekorištenje pojasa, brzinu, alkohol i mobitel), povećati kvalitetu i nadzor autobusa kojima se prevoze djeca te poboljšati cestovnu infrastrukturu diljem Hrvatske.

Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama – Unatoč našim višegodišnjim upozorenjima, i dalje ne postoji propis koji uređuje uvjete za otvaranje dječjih igraonica, osiguravanje prostornih, kadrovskih i sigurnosnih uvjeta za njihov rad, kao niti nadzor nad njihovim radom, a nije određeno niti tijelo koje bi bilo nadležno za ovo područje i donošenje takvog propisa.

Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i drugo - Klimatske promjene, kao i porast temperature zraka, odnosno globalno zatopljenje, posljedično utječu na sve češća i intenzivnija nevremena i oluje praćene ekstremnim vrućinama, poplavama i sušama. Stoga jedan od prioriteta ciljeva treba biti smanjenje ranjivosti, odnosno jačanje otpornosti prirodnog sustava i društva na negativne posljedice klimatskih promjena. Više pojedinačnih pritužbi građana odnosilo se na dugotrajnu izloženost djece štetnim emisijama koje utječu na njihovo zdravlje (dim, plinovi, neugodni mirisi). Najčešće se radi o onečišćenju zraka koje dolazi od susjednog zemljišta i/ili objekta. Pratili smo sigurnost djece na uređenim kupalištima, gdje uočavamo nedovoljnu razinu sigurnosti svih korisnika i posjetitelja kupališta, a posebice djece kao najugroženije skupine. Nedostaje sveobuhvatni i odgovarajući zakonodavni okvir kojim će se definirati prava i obveze kupališta u provedbi poslova promatranja, spašavanja i pružanja prve pomoći kupcima.

Prema podacima MUP-a, tijekom 2024. godine od posljedica uporabe pirotehničkih sredstava zabilježena su stradanja i to sedmero teško tjelesno ozlijeđene djece do 14 godina, dvoje teško tjelesno ozlijeđene djece od 14 do 18 godina, desetero tjelesno ozlijeđene djece do 14 godina i dvoje tjelesno ozlijeđene djece od 14 do 18 godina.

Broj ozlijeđene djece u dobi do 14 godina trebao bi biti alarm za poduzimanje još aktivnosti koje bi bile usmjerene na prevenciju, ali i potpunu zabranu prodaje i uporabe pirotehničkih sredstava.

Nestala djeca - Svaki trenutak koji dijete provede u bijegu iz ustanove ili vlastitog doma predstavlja rizik za dijete koje nerijetko postaje žrtva nasilja i iskorištavanja, i to upravo od strane onih odraslih koji im pružaju „utočište“, a uz koje se djeca vezuju jer su ranjiva zbog svoje dobi i situacije te su najčešće iz nesređenih obiteljskih prilika i nesvjesna rizika kojem se izlažu. Ovako izloženi mogu postati žrtve trgovanja ljudima. S posebnom pozornošću potrebno je djelovati u situacijama kada djeca bježe iz ustanova u kojima su smještena i kada je nužna brza reakcija i pravovremeni pronalazak djeteta. Važno je da se u odgojnim ustanovama bjegovu djece ne smatraju uobičajenim ponašanjem te da im se pristupa kao važnom problemu koji se mora istražiti i prevenirati.

2.9 Diskriminacija

Primili smo 37 prijava u kojima smo postupali na temelju *Zakona o suzbijanju diskriminacije*, što je devet prijava više nego u 2023. godini. Najzastupljenije su prijave u području **odgoja i obrazovanja** (31). Po jedan slučaj prijavljen je u području **javnog informiranja i medija, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, sporta, pristupa dobrima i uslugama, mirovinskog osiguranja**, dok se u jednom slučaju radilo o pritužbi s **višestrukim područjima**.

Potrebno je osigurati sustavnu edukaciju odgojno-obrazovnih radnika o diskriminaciji i propisima kojima se zabranjuje diskriminacija, o netoleranciji i govoru mržnje te načinima zaštite djece od diskriminacije u odgojno-obrazovnom sustavu; razviti mehanizme za praćenje i reagiranje u slučaju bilo kojeg oblika diskriminacije unutar odgojno-obrazovnog sustava; ubrzati proces uvođenja alternativnog programa vjeronauku u svim osnovnim školama; ulagati dodatne napore za sprječavanje obrazovne segregacije romskih učenika u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja; u općim aktima JLP(R)S-a i dječjih vrtića kojima se uređuju upisi u dječje vrtiće i ostvarivanje prava prednosti za upis i sufinanciranje boravka u dječjim vrtićima izmijeniti, odnosno ukinuti odredbe koje imaju diskriminatorni učinak na djecu; kreirati/osmisliti protokol procjene za utvrđivanje razvojnog profila djeteta s TUR-om tijekom provedbe inicijalnog razgovora s roditeljima i djetetom u procesu upisa u vrtić te provoditi edukacije za predstavnike tijela javne vlasti o ljudskim pravima i zabrani diskriminacije.

2.10 Ostala prava i nenadležnost

U odnosu na broj zaprimljenih upita, zamolbi i telefonskih poziva, dio njih nije se odnosio na povrede prava djece i ne pripadaju području stvarne nadležnosti pravobraniteljice za djecu. U takvim slučajevima pritužbe upućujemo nadležnim institucijama ili savjetujemo podnositelja kome se obratiti.

3 DJEČJE SUDJELOVANJE

3.1 Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+

Mreža mladih savjetnika (MMS), stalno savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu, djeluje od 2010. godine. Forum mladih 16+ (FM 16+) savjetnička je skupina djece na pragu punoljetnosti. Rad FM-a 16+ i rad MMS-a temelje se na istim načelima.

Tijekom 2024. surađivali smo s djecom pete generacije MMS-a i novoizabrane šeste generacije te druge generacije FM 16+.

„Uživo“ smo održali tri nacionalna sastanka MMS-a i jedan FM-a 16+, dva *online* sastanka svih članova MMS-a o zaštiti djece u digitalnom okruženju koji su rezultirali preporukama MMS-a za **Nacionalni program za djecu u digitalnom okruženju** te nekoliko *online* sastanaka s članovima koji su se pripremali za javne nastupe. Članovi MMS-a bili su aktivni u obilježavanju 35. obljetnice UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* kroz sudjelovanje u panel raspravi pod nazivom **Mentalno zdravlje djece i mladih i pravo na slobodno vrijeme**. Sudjelovali su u radio emisiji Hrvatskog radija *Uvijek prvi – obrazovanje i znanost*, te u Nacionalnoj kampanji za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom *I ja želim čitati*. Na poziv UNICEF-a uključili su se u rad Dječje referentne skupine UNICEF-a za evaluaciju sustava praćenja prava djece te su se odazvali pozivu za ispunjavanje upitnika *Europa kakvu djeca žele*.

Na međunarodnom planu su i ove godine bili aktivni u radu EU Platforme dječje participacije (CPP) kroz aktivnosti Savjetodavnog odbora CPP-a i na radnom sastanku CPP-a pod nazivom *Kreiraj, planiraj, sudjeluj*.

3.2 Susreti s djecom

Osnovna je zadaća susreta i razgovora s djecom podržati ih u boljem poznavanju dječjih prava te potaknuti i osnažiti u ostvarivanju prava na participaciju/sudjelovanje.

Susreti s djecom su koncipirani kao radionice kroz koje djeci predstavljamo instituciju Ureda pravobranitelja za djecu i naš način rada, informiramo ih o UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta* te ih kroz igru i grupni rad potičemo na razmišljanje o dječjim pravima, povezanosti prava i potreba djece, te o tome po čemu se prava razlikuju od dječjih želja. S djecom razgovaramo i o odgovornom odnosu prema ostvarivanju prava koja su im zagwarantirana i s kojima su rođena, uz istodobno poštovanje prava druge djece i odraslih koje susreću u društvu. Također nastojimo dobiti uvid u to kako djeca procjenjuju aktualno stanje u ostvarivanju svojih prava, što sve otežava ostvarivanje dječjih prava u društvu te tko bi i na koji način mogao pomoći da se prepreke prevladaju. Na tim susretima djeca dobiju informacije i o MMS-u i FM-u 16+ te načinu na koji se mogu obratiti pravobraniteljici. Kao podsjetnik na ovaj susret, djeca dobiju edukativne materijale o dječjim pravima. Tijekom 2024. realizirano je 36 takvih susreta uživo i tri *online* susreta u kojima je sudjelovalo 906 djece.

S djecom smo surađivali i međusobno dijelili uvide o ostvarivanju njihovih prava kroz Program „ISKORAK“ u okviru aktivnosti poticanja aktivne i smislene dječje participacije, na Predkonferenciji SKRB2024 održanoj s djecom i mladima iz alternativne skrbi i njihovim mentorima te na Međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji SKRB2024 – *Sustavi koji podržavaju i brinu*.

Djeca na susretima upozoravaju kako odrasli više pažnje trebaju posvetiti temama koje se odnose na: zaštitu djece od svih oblika nasilja, osiguranje dostupnosti zdravstvenih usluga na koje djeca neće morati dugo čekati, zaštitu mentalnog zdravlja djece, problem visoke razine stresa koji nastaje uslijed preopterećenosti školskim obavezama, obrazovanje za život, a ne ocjene, prehranu u školi, način funkcioniranja Vijeća učenika u školama, dječje sudjelovanje/participaciju.

4 IZDVOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE

4.1 Djeca pripadnici nacionalnih manjina

Ove godine prijave se odnose na ostvarivanje prava djece pripadnika romske i srpske nacionalne manjine. Najveći broj prijava za romsku djecu odnosio se na osiguravanje stambenih uvjeta za njihovo odrađivanje, nedostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja, zanemarivanje i napuštanje školovanja te rane brakove. U odnosu na prava djece pripadnika srpske nacionalne manjine, prijave su se odnosile na međuvršnjačko nasilje u školama.

4.2 Djeca s problemima u ponašanju

Prava djece s PUP-om krše se u svim sustavima: od odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi, zdravstva i pravosuđa do postupanja policije i izvršenja odgojnih mjera. Ostvarivanje njihovih prava nerijetko je veliki izazov za sve stručnjake i sustave u cjelini.

Najveći broj prijava odnosio se na **PUP djece u školi** povezane s vršnjačkim nasiljem i drugim oblicima PUP-a. Iako je dijete s PUP-om učenik s teškoćama koji ima pravo na inkluzivno obrazovanje i ostvarivanje svih njegovih specifičnih odgojno-obrazovnih potreba u redovnoj školi, odgojno-obrazovni sustav potrebama ove djece još uvijek pristupa stihijski, bez jasnog koncepta i zakonskog okvira koji bi ujednačili i unaprijedili stručna postupanja u zaštiti njihovih prava i interesa. Nužno je da škole, u suradnji

s drugim resorima, razviju sustavnu stručnu podršku ovim učenicima, zbog čega je potrebno donijeti odgovarajući pravni i stručni okvir za djelovanje u radu s ovom djecom. Potrebno je i da učitelji i nastavnici u svom temeljnom obrazovanju dobiju više sadržaja koji se odnose na specifične potrebe i metodiku rada s djecom s PUP-om. Potrebno je zaposliti više stručnjaka u stručnoj službi koji će, osim u pružanju podrške djeci s PUP-om, sustavnije raditi i na prevenciji. Nedostatnom ostvarivanju i kršenju prava i interesa djece s PUP-om u školi pridonosi i nedostatak jasne regulative budući da najavljivani *Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne potpore i stručnog tretmana učenika u riziku za razvoj PUP-a i učenika s PUP-om* nije donesen, iako je na javno savjetovanje upućen još 2019.

Sustav **socijalne skrbi** treba unaprjeđivati oblike pomoći i podrške obiteljima i djeci u riziku te intervencije učiniti svima dostupne. U ovom resoru najsnažnije se krše prava i interesi djece koju je potrebno pravovremeno izdvojiti iz ugrožavajuće obitelji budući da je **smještaj djeteta s PUP-om u ustanovu** socijalne skrbi otežan uslijed smanjenih kapaciteta. Zbog toga neka djeca čekaju i više mjeseci na primjerenu skrb, zaštitu i tretman. Ni **specijalizirano udomiteljstvo** za djecu s PUP-om nije razvijeno, a i dalje su prisutne sustavne **teškoće u radu domova za djecu s PUP-om** (CPUZ-a).

4.3 Djeca čiji su roditelji u zatvoru

Prema podacima UZSP-a⁵, tijekom 2023. u kaznenim ustanovama se nalazilo 14 434 osobe lišene slobode, od čega je u istražnom zatvoru bilo 6 905 osoba. Od 5 365 zatvorenika i maloljetnika koji su se tijekom 2023. godine nalazili na izvršavanju kazne zatvora, maloljetničkog zatvora ili odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, njih 36 % su roditelji maloljetne djece. Na dan 31. prosinca 2023. zatvorenici i maloljetnici imali su 1 877 djece. Tijekom 2023. ostvareno je ukupno 4 870 fizičkih posjeta maloljetne djece roditeljima koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, maloljetničkog zatvora i odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod. Realizirano je i 5 040 video posjeta u koje su bila uključena djeca. Na Odjelu za roditelje u Kaznionici u Požegi je tijekom 2023. s majkama boravilo šestoro djece u dobi do tri godine, dok je u 2024. bilo petero djece.

U izvješću zatvorskog sustava i dalje nema podataka o djeci istražnih zatvorenika koji čine 48 % od svih osoba lišenih slobode, stoga ova skupina djece i njihove potrebe i dalje ostaju nedovoljno vidljivi. Povećanje broja djece osoba lišenih slobode obvezuje i druge sustave osim zatvorskog, posebice odgoja i obrazovanja te socijalne skrbi, na razvijanje svjesnosti o potrebama ove djece te na ostvarivanje njihovih prava i interesa. Ova djeca su izložena snažnijim čimbenicima rizika u svom životu te im je potrebna intenzivnija podrška bliskih osoba i stručnjaka.

Tijekom 2024. primili smo 36 pojedinačnih prijava koje se odnose na prava djece čiji su roditelji lišeni slobode te smo ostvarili 30-tak telefonskih savjetovanja i više desetaka aktivnosti koje se odnose na suradnju sa zatvorskim sustavom ili s međunarodnim organizacijama.

Prijave su nam upućivali roditelji djece (oni na slobodi i oni u zatvoru) te drugi članovi obitelji djece. Odnosile su se na neprimjernu roditeljsku i/ili srodničku skrb, nedovoljno ostvarivanje posjeta i kontakta, sprečavanje sudjelovanja u životu djeteta u čijoj su pozadini najčešće poremećeni roditeljski odnosi, ostvarivanje statusnih prava djece koja drugi roditelj ne može ostvariti bez roditelja koji je u zatvoru ili uslijed konfliktnih odnosa te na nemogućnost ostvarivanja posjeta djeteta uslijed nedostatka financija za put i udaljenosti kaznenog tijela od mjesta života djeteta. Dio prijava odnosi se na postupanja kaznenog tijela, kao što je skraćivanje posjeta, dulje čekanje te onemogućavanje fizičkog kontakta djeteta sa zatvorenikom prilikom posjete. Povodom prijava tražili smo izvješća HZSR-a i UZSP-a i upućivali preporuke za postupanje.

Zatvorski sustav je u ostvarivanju prava i interesa djece čiji su roditelji lišeni slobode učinio brojne pozitivne pomake. No, zapažamo neujednačenost, a ponegdje i urušavanje već postignutih standarda te upozoravamo

⁵ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2023.

da ih je nužno održavati i razvijati nove. Naglašavamo da u razvijanju podrške ovoj skupini djece ima još prostora za unaprjeđivanja, naročito za uključivanje drugih sustava, kao što su odgoj i obrazovanje i socijalna skrb.

4.4 Djeca i mediji

Mediji mogu imati izrazito pozitivnu i snažnu ulogu u promicanju prava djece i informiranju javnosti o ugrožavajućim pojavama i situacijama za djecu, kao i snažan utjecaj na senzibilitet javnosti za izloženost djece različitim negativnim utjecajima. Međutim, i dalje često zanemaruju obvezu da o djeci izvještavaju s velikom pažnjom i oprezom, sukladno međunarodnim i nacionalnim propisima, kao i da prilikom izvještavanja vode računa o maksimalnoj zaštiti djetetova identiteta.

U 2024. postupali smo na temelju 76 pritužbi (42 u području zaštite privatnosti djece u medijima i 34 u području zaštite djece od neprimjerenih i štetnih sadržaja u medijima). U vezi zaštite privatnosti djeteta u medijima, u dva smo slučaja uputili upozorenje ili preporuku izravno medijima, a u pet slučajeva zatražili smo postupanje VEM-a. Po pitanju neprimjerenih sadržaja na televiziji u nekoliko navrata obratili smo se VEM-u, koji nije našao podlogu za postupanje zbog kršenja *Zakona o elektroničkim medijima*.

Nakladnicima preporučamo da razvijaju profesionalne standarde (kodeks) ponašanja prema djeci pri izvještavanju o djeci i izravnom komuniciranju s njima te da ne objavljuju snimke nasilja i sukoba među i nad maloljetnicima. Potrebno je osigurati veći broj sadržaja namijenjenih djeci i mladima pripadnicima nacionalnih manjina na njihovim materinskim jezicima (na linearnim i nelinearnim platformama), kao i sadržaja za djecu starije školske dobi.

4.5 Djeca u digitalnom okruženju

Praćenje ostvarivanja prava djece u digitalnom okruženju obuhvaćalo je različita područja: od jednake dostupnosti interneta djeci, različitih oblika nasilja na internetu, sadržaja štetnih za djecu na internetu, zloupotrebe osobnih podataka i povrede privatnosti djece, uporabe umjetne inteligencije te rizika za zdravlje djeteta. Ostvarivanje prava djece u digitalnom okruženju kao i trend porasta različitih povreda prava djece u ovom području pratili smo kroz: kontakte s djecom, međunarodne i nacionalne propise i dokumente koji se odnose na ovo područje, pojedinačna obraćanja roditelja i stručnjaka, medije, izvješća državnih institucija i nevladinih udruga te sudjelovanja na stručnim skupovima i sastancima.

Sudjelovali smo u radnoj skupini Europske komisije „Sigurniji internet za djecu“ te koordinirali prikupljanje podataka za *Better Internet Kids* (BIK) portal Europske komisije. Zajedno s MMS-om sudjelovali smo u radnoj skupini za izradu *Nacionalnog programa za djecu i mlade u digitalnom okruženju za razdoblje od 2024.-2026. godine* koji, iako je završen, još uvijek nije donesen, čime su djeca i stručnjaci uskraćeni za brojne aktivnosti i mjere u području zaštite djece u digitalnom okruženju.

4.6 Djeca i umjetna inteligencija

S obzirom na nove trendove i pojavnosti u području digitalnog okruženja, pa tako i umjetne inteligencije, novina u našem djelovanju u zaštiti, praćenju i promicanju prava i interese djece, kao i ostvarivanju prava djece jest i praćenje ovog izazovnog i složenog područja. Uporaba sustava umjetne inteligencije (UI) zahvaća širok raspon temeljnih prava, bez obzira na područje primjene. To uključuje, ali i nadilazi, privatnost, zaštitu podataka, nediskriminaciju i pristup pravosuđu, ali i druga područja poput zdravlja, odgoja i obrazovanja i zaštite od nasilja. Sukladno *Uredbi (EU) 2024/1689 o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji* Ured pravobranitelja za djecu određen je kao jedno od nadležnih tijela koje nadzire ili izvršava poštovanje obveza na temelju prava Unije o zaštiti temeljnih prava, uključujući pravo na

nediskriminaciju, u pogledu korištenja visokorizičnih sustava UI. Za naš Ured ovo područje predstavlja novo područje koje će zahtijevati jačanje stručnih znanja i kapaciteta za procjenu kršenja temeljnih prava i učinkovitu potporu onima na čija temeljna prava utječe umjetna inteligencija.

U 2024. sudjelovali smo u izradi *Smjernica za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju*, u okviru Radne skupine CARNET-a. Tekst Smjernica planira se usvojiti u 2025. godini, što je jedan od preduvjeta za pristupanje Republike Hrvatske OECD-u. Također, u okviru suradnje s MPUDT-om, podržali smo donošenje *Preporuka OECD-a o informacijskom integritetu* koje daju smjernice državama u jačanju otpornosti društva na pogrešne informacije, dezinformacije i druge oblike manipulacije informacijama.

4.7 Djeca koja se bave sportom

Na sport su se odnosila 52 predmeta. Pritužbe i saznanja o slučajevima različitih oblika nasilja u sportu ukazuju na to da u području sporta, nažalost, postoji jako visoki prag tolerancije na nasilje, uključujući i ono prema djeci, što je nedopustivo i koju praksu zdušno treba prekidati. I dalje se iz nekih obraćanja i pritužbi razaznaju konfliktni odnosi odraslih koji posljedično na različite načine mogu imati utjecaj na status i prava djece sportaša. Najčešće se u takvim slučajevima pritužbe odnose i na pojedinačne odluke sportskih klubova kojima se jednostranom odlukom dijete isključuje iz članstva ili se pak onemogućava djetetov prelazak u drugi klub.

Svojim sudjelovanjem u sportskim aktivnostima djeca zadovoljavaju svoje potrebe za kretanjem, igrom i druženjem, stoga je nužno osigurati dostupnost takvih sadržaja. I dalje su aktualni naši prijedlozi da nadležna ministarstva izrade strategiju za uključivanje fizički neaktivne djece u tjelesne aktivnosti i sport, kao i da nastavu tjelesne i zdravstvene kulture učenicima od prvog do četvrtog razreda osnovne škole vode magistri kineziologije. Vjerujemo da bi na bavljenje sportom djecu motiviralo to da cjelokupni sustav bude manje usmjeren na vrhunski rezultat i/ili sportski uspjeh, a više na važnost sudjelovanja, posebno u području školskog sporta. Značajan motivator predstavljao bi i uređen sustav sporta, i to onaj koji će skrbiti o kvaliteti sportskih sadržaja, ali i o zdravlju i o sigurnosti sudionika sportskih aktivnosti te sustav koji je spreman reagirati na svaku povredu prava djece sportaša.

4.8 Djeca u pokretu

Pratili smo ostvarivanje i povrede prava djece u migracijama. U svibnju 2024. donesena su nova pravila za upravljanje migracijama i uspostave zajedničkog sustava azila na razini EU, koja države članice moraju implementirati u nacionalne pravne sustave. Pravila pružaju mnoga jamstva za djecu bez pratnje, a njihova primjena zahtijeva pojačanu pažnju usmjerenu na zaštitu i poštivanje dječjih prava, uz poštivanje njihova najboljeg interesa. U odnosu na prošlu godinu broj tražitelja međunarodne zaštite je u padu, no u odnosu na djecu bez pratnje bilježi se porast.

Nastavlja se trend kratkog zadržavanja, a samovoljno napuštanje centara je glavni razlog prestanka smještaja. I dalje uočavamo poteškoće u odnosu na prihvata i smještaj djece u migracijama, u vidu nedostatka smještajnih i kadrovskih kapaciteta, te njihov smještaj u domove za djecu i mladež s PUP-om. Kvalitetnom sustavu skrbi o djeci bez pratnje pridonijela bi specijalizirana ustanova primjerena njihovim specifičnim potrebama i dobi, čiji bi djelatnici bili educirani i stručno osposobljeni, a time bi se ujedno olakšalo vođenje evidencije, individualiziran pristup i unaprjeđenje kvalitete skrbi za djecu bez pratnje.

I dalje je potrebno uvođenje evaluacije i praćenje rada posebnih skrbnika za maloljetnike bez pratnje te njihova standardizirana i redovita edukacija. Uočen je pozitivan pomak u broju smještaja djece u udomiteljsku obitelj, ali je potrebno jačati podršku udomiteljima u vezi specifičnih potreba djece bez pratnje. Potrebno je jačati i uključivanje djece migranata u odgojno-obrazovni sustav te osigurati strukturirano, sustavno i intenzivno učenje hrvatskog jezika, uz dostupnost prevoditelja i osiguranje psihološke pomoći po potrebi.

Uočeni su pozitivni pomaci u ostvarivanju prava djece raseljene iz Ukrajine, poput savladavanja jezične barijere i prihvata djece u kolektivu, međutim i dalje postoje okolnosti koje otežavaju prilagodbu obrazovnom sustavu u cijelosti. Predškolski odgoj i dalje nije dostupan na cijelom području RH. Brojne udruge i organizacije pružaju psihosocijalnu podršku i potporu integraciji, ali je potrebno osnaživanje usluge za podršku mentalnom zdravlju.

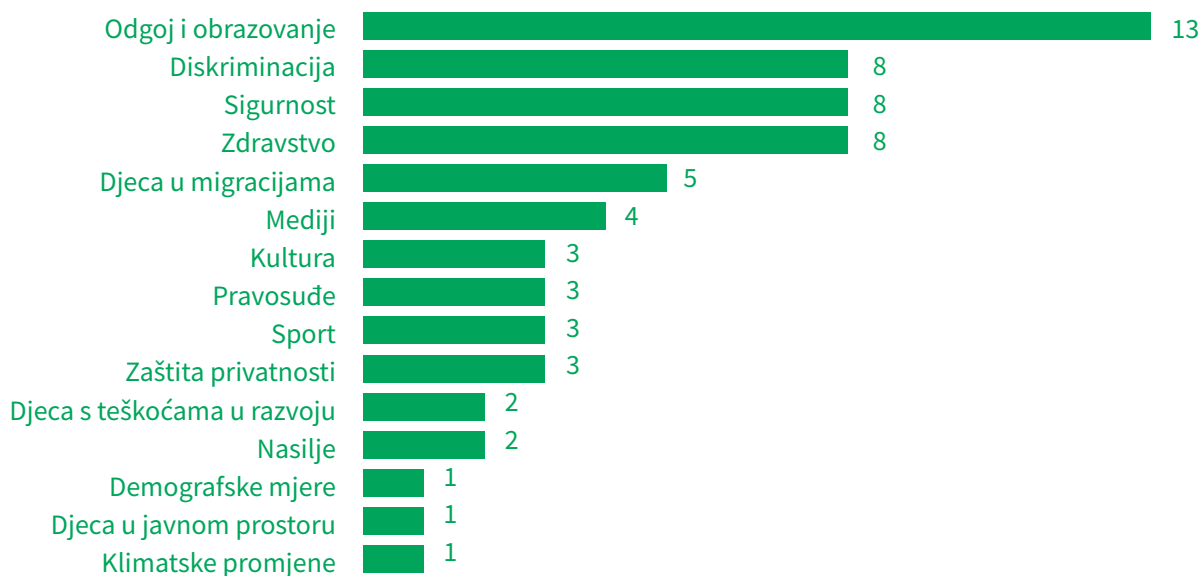
4.9 Prava djece koja žive na otocima

S obzirom na specifičnosti i izazove života djece na otocima, i u ovoj godini nastavili smo pratiti ostvarivanje njihovih prava kroz pojedinačna obraćanja, obilaske odgojno-obrazovnih ustanova i drugih javnih službi na otocima, kontakte s djecom te stručnjacima koji o njima brinu. Zaprimiteljne zamolbe i saznanja bile su nam poticaj za upućivanje preporuka za podizanje razine zaštite dječjih prava na otocima. Prava djece na otocima promovirali smo i na međunarodnim i nacionalnim stručnim skupovima, posebno među odgojno-obrazovnim djelatnicima i donositeljima odluka te ukazivali na njihove specifične potrebe i izazove s kojima se suočavaju.

5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE

Tijekom 2024. uputili smo 65 općih preporuka, upozorenja i priopćenja u cilju unapređivanja zaštite prava sve djece ili pojedinih skupina djece.

Niže donosimo preporuke pravobraniteljice po područjima u 2024.

Preporuke najčešće upućujemo Vladi RH i nadležnim ministarstvima - osobito MZOM-u, MUP-u, MRMSOSP-u, MZ-u i MPUDT-u, dok neke upućujemo istovremeno na više navedenih adresata. Preporuke također upućujemo drugim tijelima državne uprave, pravosudnim tijelima, pravnim osobama s javnim ovlastima, županijama, gradovima, medijima i udrugama.

Od ukupno 65 preporuka, 38 preporuka je prihvaćeno (58 %), od čega je 17 u potpunosti prihvaćeno (26 %). 15 preporuka je realizirano (23 %), dok su dvije ostale nerealizirane (3 %). Načelno je prihvaćeno 11 preporuka (17 %), dok je njih deset djelomično prihvaćeno (15 %). Nije prihvaćeno ukupno 14 naših preporuka (22 %), dok na devet preporuka nismo dobili odgovor (14 %). Preostale četiri preporuke (6 %) upućene su krajem 2024. godine, stoga očekujemo odgovor na njih u narednom razdoblju.

Reakcije javnih tijela i institucija na preporuke Pravobraniteljice za djecu u 2024. godini

Ukupno preporuka 65						
Prihvaćeno 38 (58 %)				Nije prihvaćeno 14 (22 %)	Bez povratne informacije 9 (14 %)	Preporuke upućene krajem 2024., na koje odgovor tek očekujemo u narednom razdoblju 4 (6 %)
Potpuno prihvaćeno 17 (26 %)		Načelno prihvaćeno 11 (17 %)	Djelomično prihvaćeno 10 (15 %)			
Realizirano 15 (23 %)	Nije realizirano 2 (3 %)					

Status prihvaćenosti naših preporuka nas zabrinjava, posebice imajući u vidu činjenicu da je postotak njihove prihvaćenosti, u odnosu na ranije godine, u padu. Naime, u 2023. godini prihvaćeno je 64 % naših preporuka, što također ne smatramo zadovoljavajućim.

6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI

U unaprjeđenju normativnog okvira zaštite prava djece sudjelujemo dajući prijedloge i mišljenja na nacrt propisa, inicirajući njihovu izmjenu ili donošenje novih, sudjelujući u radu radnih skupina te saborskih odbora. Tijekom 2024. sudjelovali smo u radu tri povjerenstva i pet radnih skupina te dali prijedloge i mišljenja na 29 propisa, uključujući i tri strateška dokumenta. Predložili smo ukupno 80 konkretnih promjena u vezi zaštite djece, dajući mišljenje na predložene nacrt propisa, ali i inicirajući donošenje novih ili izmjene postojećih. Unatoč tome, ne možemo biti zadovoljni uvažavanjem prijedloga pravobraniteljice za djecu kao partnera i suradnika u kreiranju boljeg normativnog okvira za djecu. Od ukupno 80 konkretna prijedloga, u odnosu na propise čija je procedura donošenja okončana, u propise je ugrađeno samo 18 naših prijedloga, od čega jedan djelomično.

Reakcije nadležnih tijela RH na prijedloge Pravobraniteljice za djecu za poboljšanje normativnog okvira zaštite prava djece u 2024.

Ukupno 80 prijedloga			
Prihvaćeno 18 (22 %)	Nije prihvaćeno 38 (48 %)	Primljeno na znanje 16 (20 %)	Bez povratne informacije 8 (10 %)

7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

7.1 Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

„Istraživanje o djeci i mladima koji se nalaze na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici“ provedeno je u cilju praćenja zaštite prava i dobrobiti djece koja odrastaju bez odgovarajuće roditeljske skrbi u ustanovama. Podaci pokazuju povećanje ukupnog broja djece u ustanovama, odnosno smanjenje broja djece na smještaju, te povećanje broja djece u organiziranom stanovanju. Od ukupno 941 djeteta njih 285 mlađe je od sedam godina, od čega 100 mlađe od tri godine. Od njih 285, 227 nalazilo se na smještaju, a tek 58 u organiziranom stanovanju. Tih 227 djece čini 39,4 % ukupnog broja djece na smještaju, što posebno zabrinjava s obzirom na to da je ZSS-om definirano da se djetetu, a posebno djetetu mlađem od sedam

godina, pravo na uslugu smještaja priznaje prvenstveno u udomiteljskoj obitelji. Iznimno, ukoliko nije moguće realizirati smještaj u udomiteljskoj obitelji, može se priznati u ustanovi, ali najduže do godinu dana. Tijekom 2024. u ustanove je smješteno 635 djece i mladih, od čega 613 djece, od kojih je čak 396 izdvojeno iz biološke obitelji. Značajan broj djece (49) premješten je iz udomiteljskih obitelji u ustanove. Pozitivan je podatak da je povećan broj djece kojoj je odobrena usluga boravka u ustanovama.

Tijekom godine iz ustanova koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi realizirana su 43 posvojenja, što je za 11 više nego u 2023. Na dan 31. prosinca 2024. u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-ima nalazilo se 185 djece koja su imala ispunjene zakonske uvjete za posvojenje.

U ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-e tijekom 2024. godine bilo je smješteno 364 djece stranih državljana bez pratnje.

7.2 Dostupnost obiteljskih odjela na općinskim sudovima

Nastavno na anketu provedenu među PU HZSR-ima krajem 2023. godine o radu obiteljskih odjela na općinskim sudovima, tijekom 2024. nastavili smo aktivnosti usmjerene na uklanjanje prepreka za pristup pravosuđu u području obiteljskih odnosa. Rezultati ankete koju smo proveli među PU HZSR-ima pokazali su da se većina PU HZSR-a u svom svakodnevnom radu, kao i građani koji u postupcima sudjeluju kao stranke, suočavaju s poteškoćama zbog teritorijalno otežanog pristupa sudu. Na temelju dobivenih saznanja i rezultate ankete, uputili smo MPUDT-u inicijativu za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*. Budući da važeći propis omogućuje rješavanje problema i nenormativnim putem - kroz nadležnost predsjednika županijskih sudova, koji su dobili ovlast osigurati uvjete za poduzimanje postupovnih radnji u tim predmetima u drugim općinskim sudovima na području pojedinog županijskog suda - iskoristili smo i tu mogućnost te smo se, paralelno s inicijativom, obratili predsjednicima županijskih sudova. Od 15 županijskih sudova zaprimili smo odgovore od njih 13. Većina odgovora (njih sedam) negira dosadašnju praksu održavanja ročišta na teritorijalno bližem sudu, pet odgovora ukazuje da takva praksa postoji stalno ili povremeno, dok se jedan županijski sud nije izjasnio o svojoj praksi u primjeni ove zakonske mogućnosti. Značajno je, također, napomenuti da se iz šest odgovora razaznaje stav županijskih sudova (ili su to pak zaključci sastanaka s predstavnicima obiteljskih sudova i HZSR-a) da su nužne izmjene *Zakona o područjima i sjedištima sudova* - na način da se proširi nadležnost u području obiteljskog sudovanja, odnosno da se omogući osnivanje obiteljskih odjela u većem broju općinskih sudova s područja nadležnosti pojedinog županijskog suda.

8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA

U skladu sa zakonskom ovlašću, pravobraniteljica za djecu ima pravo pristupa prostorijama te uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su smještena privremeno ili trajno kod fizičkih i pravnih osoba te drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa. U 2024. godini obišli smo ukupno **77 ustanova te drugih mjesta na kojima djeca organizirano borave**: **15** ustanova socijalne skrbi, **šest** područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad, **četiri** obiteljska centra, **jedno** sklonište za žrtve obiteljskog nasilja, **17** odgojno-obrazovnih ustanova, **dvije** zdravstvene ustanove, **šest** kaznenih ustanova, **sedam** ustanova gdje borave djeca migranti i djeca bez pratnje, **četiri** mjesta gdje djeca provode slobodno vrijeme te **15** ostalih mjesta na kojima djeca borave ili su povezana s ostvarivanjem prava djece. Nakon obilazaka, po potrebi, dostavljali smo naša opažanja i preporuke nadležnim službama.

9 OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE

U ovom poglavlju naveli smo 19 skupova, manifestacija i stručnih tematskih sastanaka koje smo organizirali samostalno ili u suradnji s drugim tijelima i institucijama. Od skupova izdvajamo obilježavanje 35 godina UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* te stručni skup „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“ koji je održan u Osijeku, Splitu i Rijeci.

Tiskali smo šest promotivnih i informativnih materijala, od kojih izdvajamo publikaciju „Dječja prava u prometu“ - Zbornik radova s konferencije „Zaštita prava djece u prometu - gdje smo i što još moramo učiniti“, Kalendar Pravobranitelja za djecu 2025. i školski raspored sati.

Naveli smo objavljene tekstove čiji su (su)autori bili članovi multidisciplinarnog tima Ureda pravobranitelja za djecu, opisali pet projekata u kojima smo sudjelovali i sedam projekta koje smo podržali te prikazali suradnju s institucijama i organizacijama. Održali smo 55 izlaganja na stručnim i drugim skupovima u RH, uključujući predavanja i radionice za stručnjake i studente.

10 MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

Na međunarodnom planu komunicirali smo i surađivali s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija, institucijama i tijelima ili s neovisnim stručnjacima te smo aktivno sudjelovali na više skupova. I tijekom 2024. dio je ovih aktivnosti održan u vidu videokonferencija, virtualnih sastanaka i *webinara* te hibridno. Velik broj međunarodnih aktivnosti bio je s mrežama organizacija čiji smo članovi, kao što su ENOC, COPE, Eurochild i drugi.

Zajedno s djecom koja su članovi Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu uključili smo se u aktivnosti Platforme EU za sudjelovanje djece (*EU Children's Participation Platform*), na kojoj se potiče djecu da budu aktivni građani i zalažu se za razvoj demokratskog društva.

11 OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA

Kako bi se osigurala bolja dostupnost Ureda pravobranitelja za djecu djeci i odraslima, osim u središnjem uredu u Zagrebu, djelujemo i u područnim uredima u Osijeku, Rijeci i Splitu. U svom radu savjetnici područnih ureda prema teritorijalnom načelu promoviraju prava djece, dok se u radu po pojedinačnim prijavama povreda prava djece i u predlaganju mjera zaštite primjenjuje funkcionalno načelo, u skladu s profesionalnom specijalizacijom savjetnika za pojedino područje zaštite i praćenja prava djece. Način rada središnjeg i područnih ureda tijekom 2024. s podacima o područjima u kojima dolazi do kršenja prava djece, kao i aktivnostima Ureda na promociji i zaštiti dječjih prava, detaljno je prikazan je u našem cjelovitom Izvješću o radu.

12 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE

Uredom upravlja pravobraniteljica za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove čijim radom upravljaju zamjenice pravobraniteljice. Na dan 31. prosinca 2024. poslove i aktivnosti iz djelokruga Ureda obavljalo je 19 državnih službenika (četiri službenika manje od predviđena i ustrojena 23 radna mjesta) i tri državne dužnosnice (pravobraniteljica i njezine dvije zamjenice).

Ured radi na četiri lokacije: u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, u prostorima koji su u vlasništvu RH, a Uredu su dodijeljeni na korištenje. Proračun Pravobranitelja za djecu u 2024. godini iznosio je **1.097.657,00** eura te je izvršen u iznosu od **1.062.152,19** eura odnosno **96,77 %**.

12

13 ZAKLJUČAK

Tijekom 2024. godine ponovno smo svjedočili ozbiljnim izazovima u zaštiti dječjih prava te osiguranju dobrobiti najranjivijih skupina djece. Najveći broj prijava u sustavu odgoja i obrazovanja, nasilja nad djecom i zanemarivanja ukazuju na kritične slabosti sustava na kojima je potrebno raditi. Zabrinjavajući je podatak da je broj prijava nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci porastao za čak 40 % u odnosu na 2023. godinu, pri čemu se najviše prijava odnosi na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama i unutar obitelji.

13

Tragičan događaj ubojstva djeteta u zagrebačkoj školi duboko je uznemirio građane i potaknuo preispitivanje sigurnosnih protokola u obrazovnim ustanovama. Iako pozdravljamo poduzete mjere, smatramo da je fokus potrebno usmjeriti i na odnose u školi te na preventivne strategije, a ne isključivo na fizičke mjere sigurnosti. Osobito ističemo važnost ulaganja u poboljšanje odnosa između roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika i škola, koji su u 2024. godini bili na osobito niskoj razini.

Istovremeno, putem prijava koje smo primili tijekom 2024. godine, pratimo kontinuirani rast nasilja među djecom na digitalnim platformama te ponašajne ovisnosti, što zahtijeva zajednički angažman donositelja odluka, vlasnika digitalnih platformi, roditelja i obrazovnih djelatnika, uz aktivno uključivanje djece, osobito adolescenata, u rješavanje ovog problema. Osim toga, upozoravamo i na probleme etičnosti korištenja digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju, zbog čega smo se aktivno uključili u izradu odgovarajućih smjernica.

Unatoč izgradnji i proširenju vrtićkih kapaciteta širom Hrvatske, sustav predškolskog odgoja i obrazovanja i dalje se suočava s brojnim izazovima – od nemogućnosti upisa djece u vrtiće, nejednakog sufinanciranja, netransparentnih kriterija upisa do prevelikog broja djece u odgojnim skupinama.

Ranjive skupine djece – poput djece s teškoćama u razvoju, djece pripadnika nacionalnih manjina, djece s problemima u ponašanju, djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi te djece u pokretu – još uvijek se suočavaju s preprekama u ostvarivanju svojih ključnih potreba i gotovo svih prava.

Zdravstvena zaštita djece ostaje područje koje zahtijeva hitnu intervenciju, posebice zbog nedostatka pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti te nedovoljnih kapaciteta za podršku djeci i adolescentima s poteškoćama mentalnog zdravlja.

Unatoč iskoracima, rana intervencija za djecu s teškoćama u razvoju i dalje kasni, čime brojna djeca i roditelji u prvim, ključnim godinama života djeteta ne mogu računati na odgovarajuću podršku institucija.

Kontinuirani rast broja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi i složenost njihovih potreba također zahtijevaju dodatne napore – ustanove su prenapučene, podrška za razvoj i sigurnost djece je nedostatna, udomitelja već godinama nedostaje, a kvaliteta udomiteljske skrbi nije ujednačena.

Kao društvo sve više osjećamo ozbiljne i nepovratne posljedice nepodužimanja odgovarajućih mjera i nedostatnih ulaganja u bolju podršku djeci s problemima u ponašanju. Rana detekcija i rana intervencija mogu biti presudne u prevenciji težih poteškoća. Podsjećamo, za svako dijete s problemima u ponašanju potrebno je osigurati odgovarajuću stručnu i humanu podršku.

Izražavamo duboku zabrinutost zbog nepostojanja sustavne politike socijalnog stanovanja za obitelji s djecom koje žive ispod granice siromaštva. Unatoč našim upozorenjima, prijedlog *Nacionalnog plana stambene politike do 2030. godine* i dalje ne predviđa konkretnu pomoć za najosjetljiviju kategoriju djece.

I u ovom Izvešću ističemo zabrinutost zbog nezadovoljavajućeg reguliranja dostupnosti igara na sreću djeci, kockarnica, kasina i automat klubova u blizini odgojno-obrazovnih ustanova te neriješeno pitanje uvjeta u dječjim igraonicama.

U pravosuđu i dalje pratimo iste probleme na koje već godinama ukazujemo, uključujući dugotrajnost postupaka, nisku osjetljivost za potrebe najranjivijih skupina djece te nerazumijevanje i nejednako tumačenje načela najboljeg interesa djeteta.

Povrede prava na privatnost i dostojanstvo djece u medijima također su obilježile proteklu godinu, osobito u slučajevima izvještavanja o vršnjačkom nasilju. Unatoč našim apelima, neki mediji su nastavili s neprijemnim izvještavanjem, korištenjem pogrdnih izraza i iznošenjem detalja koji narušavaju dobrobit djece.

Tijekom 2024. godine uputili smo 65 preporuka, upozorenja i priopćenja u cilju unapređenja zaštite prava djece, no prihvaćeno je samo 58 % naših preporuka, od kojih je realizirano 23 %, što predstavlja pad u odnosu na prethodno razdoblje izvještavanja. Sve to otvara pitanje koliko je, zaista, najbolji interes djece u fokusu donošenja odluka na nacionalnoj razini.

Nastavljamo intenzivno raditi s djecom i mladima te nas raduje nova generacija Mreže mladih savjetnika i Foruma mladih 16+, dva iznimno vrijedna savjetnička tijela koja aktivno doprinose artikuliranju potreba djece i mladih.

Projekt uspostave Barnahus modela (Dječje kuće) predstavlja značajan korak u zaštiti djece žrtava nasilja. Vidljivi su i određeni pomaci u zaštiti prava djece na otocima te pozdravljamo donošenje novog *Zakona o privremenom uzdržavanju*, koji predstavlja napredak u osiguravanju egzistencijalnih prava djece.

Zaključno, pred nama su i dalje veliki izazovi, a uspješna zaštita prava djece moguća je jedino kroz kontinuiranu suradnju institucija, civilnog društva, roditelja i same djece, uz dosljedno poštivanje njihovog najboljeg interesa kao prioritarnog cilja svih odluka, politika i mjera koje se donose i potvrđuju u Hrvatskom saboru. Svojim zalaganjem, odlukama i ponašanjem pokažimo istinsku odgovornost prema djeci, njihovoj sadašnjosti i budućnosti cijelog društva!